

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СЯЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАУ БЕЛАРУСІ І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР

№ 24 (883)

Субота, 14 чэрвеня 1952 года

Цана 50 кап.

За тэматычную і жанравую разнастайнасць

Адказная і пачэсная задача па выхаванню дзяцей ускладнена ў нашай краіне на літаратуру. Мастацкім словам пісьменнікі дапамагаюць фарміраваць характары перадавога савецкага чалавека — будаўніка камуністычнага грамадства.

«Літаратура для дзяцей як магутны сродак камуністычнага выхавання, — гаворыцца ў пастанове XIII пленума ЦК ЦСРСР, — дапамагае рыхтаваць падрастаючае пакаленне да барацьбы за справу Леніна—Сталіна, выходзіць яго ў духу савецкага патрыятызму, узбройвае яго найбольш перадавымі ідэямі, загартоўвае яго волю для пераадолення любых цяжкасцей».

За апошнія гады значна вырастае беларуская дзіцячая літаратура. Побач з імем народнага паэта Якуба Коласа і імямі пісьменнікаў старэйшага пакалення П. Броўкі, М. Лынькова, Я. Маўра, М. Танка, А. Куляшова, П. Габэкі, А. Якімовіча стаць імяны І. Шамякіна, Я. Брыля, І. Грамовіча, Ус. Краўчанкі, Т. Хадкевіча, Э. Агняцэва, К. Пірэні, А. Вялігіна, М. Калачынскага, І. Сідунова і іншых. Новы атрад пісьменнікаў прынёс у дзіцячую літаратуру і новыя тэмы. Калі яшчэ зусім надаўна літаратура для дзяцей у Беларусі была пераважна літаратурай аб высконным жыцці, дык у апошні час яна напоўнілася добрымі праявімі творцамі аб работнай моладзі, аб вучнях рэспубліканскіх вучылішчаў («Запаветны камень» І. Грамовіча, «Лазунок» Я. Брыля), новымі вершамі аб годзе, аб рабочым жыцці (вершы Э. Агняцэва), аб школьніках (казкі і аповяды Ус. Краўчанкі, аповяды І. Шамякіна). Зусім заканамерна і такая з'ява, што ў творцах адноўдзіцца ўсё больш і больш увагі паказу работы савецкай школы і піонерскай арганізацыі, рабоча-настаўніцкага калектыва. Праўда, у паказе жыцця школы наглядзецца пэўная аднабаковасць. Чамусьці пісьменнікі аддаюць перавагу адзотраванню пазашкольнай работы, пакідаючы на другім плане паказ самой вучоўня вучняў і крапатлівая і пачэсная работа настаўніка («Гаворыць Масква» А. Якімовіча). Пісьменнікі ў вялікім лагу вера ў школу, пра перадавыя вучоўні, выдатных настаўнікаў і пісьменнікаў, чым самазданае служэнне народу, Радзіме, справе Леніна—Сталіна з'явілася б для дзяцей яркім прыкладам савецкага патрыятызму, прыкладам, вартым пераймання.

Напісанне кніг пра лепшых людзей нашай краіны — справа пачэсная і вельмі працаёмкая. Яна патрабуе і значнага часу і значных творчых сіл. Але пачынаць такую работу неабходна дыялер, прыцягнуўшы да яе не толькі пісьменнікаў, але і дзеячоў навукі і мастацтва.

Варта прыгадаць пры гэтым велізарную арганізацыйную і творчую работу вялікага рускага пісьменніка Максіма Горкага, які з выключнай любоўю і стараннем ставіўся да стварэння новых кніг для дзяцей. Аб гэтым красамоўна сведчаць яго лісты да К. А. Шмірэва, А. Е. Ферсмана, В. К. Арсеньева, Н. І. Горскага і іншых вучоўня і дзедаўнікаў.

Варта прыгадаць пры гэтым і вопыт стварэння цікавай і карыснай беларускай кнігі «Ніколі не забудзем», якая знайшла ў юных чытачоў жывы водгук і за кароткі час набыла выдатны срод дзіцячій далёка за межамі нашай рэспублікі. Папулярнасць кнігі з'явілася шчырай дзіцячай падзякай за тую работу на збору і літаратурнай апрацоўцы матэрыялаў удзельнікаў кнігі, якую правёў Янка Маўр. Кніга потым выйшла паўторным, дапоўненым выданнем у Беларусі і ў перакладзе на рускую мову ў Ленінградскім выдавецтве.

Аднак першы ўдзел вопыт не знайшоў свайго далейшага развіцця. Не так даўно планавалася і ў секцыі прозы ЦСР БССР падтрымлівацца ідэя стварэння другой калектывнай кнігі краязнаўчага характару аб нашай рэспубліцы. Такая кніга была-б вельмі карыснай для нашых школьнікаў, якія кожнае лета адпраўляюцца ў паходы для вывучэння роднага краю. Але добрая ідэя не была ажыццэўлена і сёння над гэтай патрэбнай кнігай не вядзецца ніякай работы.

Заключана абудаванне Волга-Данскога канала. Набачанымі дагэтуль тэмамі ўзводзіцца магутныя сталінскія новабудовы камунізма — Куйбышэўская, Сталінградская і Кахоўская гідрэлектрастанцыі. Велізарныя па сваёму аб'ёму работы тут поўнасьцю механізаваны. Будаўнікоў савецкай краіны забяспечыла самай перадавой і самай дасканалай тэхнікай. На нашых вачах пустыннымі і поўпустыннымі зямлі ператварыліся ў квітнеючыя палі. Савецкі чалавек, узброены перадавай тэхнікай, змяняе твар прыроды. Раскажаць аб гэтым дзецям у вершах, аповяданнях, папулярных нарысах, аповесцях і паэмах — першы абавязак беларускіх пісьменнікаў.

Савецкае жыццё, дасягненні айчынай навукі і тэхнікі даюць у рукі пісьменніку багаццёвы матэрыял для ўдзяту творчай фантазіі, для напісання паэм, аповесцей і раманцаў, для шырокага паказу цікавых прыгод героя. Неабходна разумна выкарыстаць усе гэтыя магчымасці з тым, каб шырыць не толькі тэматычны, але і жанравы разнастайнасць літаратуры для дзяцей, звярнуўшы асабліва ўвагу на неправераныя забыты жанры фантастыкі і прыгод, на жанр драматургіі.

Трэба адзначыць, што беларуская літаратурная крытыка мала ўвагі аддае пытанням дзіцячай літаратуры, не вядзе сістэматычнай работы па аналізу ўсяго таго, што напісана ў гэтай галіне, не накіроўвае пісьменнікаў на шырокае тэматычнае і жанравы разнастайнасць дзіцячай літаратуры. Артыкулы аб творцах для дзяцей з'яўляюцца ў нас зрэдку і то пераважна тады, калі гэта пытанне разглядаецца на нарадах ці пленумах. Час ужо нашым крытыкам і літаратурназнаўцам заняцца глыбокім вывучэннем дзіцячай літаратуры, напісаннем грунтоўных работ і манатграфій па гісторыі дзіцячай літаратуры ў Беларусі. Зрэшце гэта вымагае задача далейшага развіцця літаратуры для дзяцей.

Гаворачы аб тэматычнай і жанравай разнастайнасці дзіцячай літаратуры, вельмі абмінуць і такога важнага арганізацыйнага пытання, як палепшэнне выдання дзіцячых кніг. ЦК ВКП(б) у сваёй пастанове ў маі 1941 года ўказаў, што выданне літаратуры для дзяцей павінна быць пабудавана на навукова-педагагічнай аснове і падпарадкавана вучэбна-выхаваўчым задачам школы. Такая пастаўка пытання патрабуе самых сур'ёзных адносін да выдання кніг для дзяцей з боку нашых выдавецтваў.

Гэтымі днямі ў Мінску пачне сваю работу рэспубліканская нарада па пытаннях дзіцячай літаратуры. Задача пісьменнікаў — прыняць у ёй самы непасрэды ўдзел, каб агульмі намаганнямі вывясіць і ліквідаваць усе недахопы і намецці шляхі для далейшага росту дзіцячай літаратуры.

М. Горкі і дзіцячая літаратура

М. БАРСТОК

У маі 1928 года на Беларускім вакзале ў Маскве, дзе ціпер высядзіў помнік Максіму Горкаму, тысячы чытачоў сустракалі свайго любімага пісьменніка, які вяртаўся на Радзіму. На гэтай сустрэчы былі і піонеры, прадстаўнікі таго пакалення, якое ціпер нясе асноўную жыццёвую службу. Яны бачылі слёзы радасці на вачах Аляксея Максімавіча, былі сведкамі яго глыбокага хвалявання і захвалення поспехамі сваёй краіны ў будаўніцтве новага жыцця народа, арганічнай частцы якой ягона пісьменнік адчуваў сабе заўсёды, дзе-б ні быў.

Гэтыя людзі, многімліяныя чытачы Максіма Горкага, праславілі ў выхаванні айчыну беспрыкладнымі баявымі подзвігамі ў часы вайны. Яны працягваюць сваю працоўную гераізм пасля яе пераможнага завяршэння, дамагаюцца найвышэйшых дасягненняў ва ўсіх галінах навукі і культуры, самаздана змагаюцца за мір ва ўсім свеце.

У выхаванні таго духоўнага аблічча савецкага чалавека, якім ціпер захапляецца ўвесь свет, у фарманні лепшых рыс яго характараў вялікую ролю адыграла і адыгрывае мастацкае слова веча жывога Горкага.

Увесь жыццёвы шлях пісьменніка, яго ўзыходжанне на вершыні чалавечай культуры, яго тытанічны праца ў імя радзімы і новага чалавека з'яўляюцца ўзорам і выдатнай школай выхавання. Працягваючы вялікі традыцыйны класікаў рускай літаратуры і лепшых прадстаўнікоў развоўдзіма-дэмакратычнай крытыкі, М. Горкі ва ўсіх відах сваёй літаратурнай работы вялікую ўвагу аддаваў дзецям — стварэнню савецкай дзіцячай літаратуры і выпрацоўцы яе асноўных тэарэтычных прынцыпаў.

Цікавае да дзіцячай літаратуры, шчыра любіў да дзяцей характарызаваць пісьменніка, вялікага гуманіста, сапраўднага інжынера чалавечых душ, які створыць не толькі для сучаснага, а і для будучага.

Дзеці, як аб'ект творчасці, як героі кніг, заўсёды прыцягвалі ўвагу М. Горкага. У расце духоўных інтарэсаў і развіцця дзецей ён бачыў новыя характэрныя рысы ўсяго грамадства.

«Я хачу вам раскажаць, дзеці, воль што, — гаварыў Аляксей Максімавіч, выступаючы перад піонерамі ў 1928 г., — у тую пару, калі я быў чалавечым васьмі год, такіх людзей, як вы, не было... Ціпер я гляджу на вас, чую, як вы гаворыце, бачу, як многа разумееце. Гэта дзіўная з'ява. Гэтага нідзе няма».

Цікавае Горкага да дзіцячай літаратуры была пастаяннай і глыбокай. Круг пытанняў у галіне дзіцячай літаратуры, якія паставіў і вырашыў Аляксей Максімавіч, надзвычайна шырокі. М. Горкі выступае, як відчынны тэарэт дзіцячай літаратуры, які сёвдворы сацыялістычны рэалізм, які асноўны яе метад. Падкрэсліваючы, што літаратура для дзяцей з'яўляецца неад'емнай часткай вялікай літаратуры, насычанай сацыяльнымі, грамадскімі ідэямі, ён, разам з тым, вызначыў і спецабласці дзіцячай літаратуры ў адпаведнасці з узрастаннем яе чытачоў. Вельмі важным у літаратуры для дзяцей Аляксей Максімавіч прызнаваў пытанне аб тэмах дзіцячых кніг, лічычы яго «пытаннем аб лініі сацыяльнага выхавання дзяцей». Ён настольна прадаваў над праблемай, звязаным з майстэрствам і мовай пісьменніка, звяртаючы асабліва ўвагу на майстэрства і мову аўтараў дзіцячых

кніг. Мастацкая літаратура для дзяцей, паводле М. Горкага, — важнейшы сродка выхавання ўсебакова развіцця чалавека, актыўнага будаўніка камуністычнага грамадства, чалавека, які разумее жыццё, як дзеянне, як творчасць. Усе яго выказванні аб дзіцячай літаратуры грунтоўныя на глыбокай навуковай аснове, на дасягненнях савецкай педагогікі. Літаратура для дзяцей, вучыў М. Горкі, які і літаратура для дарослых, павінна быць выскокай-дэмакратычнай, партыйнай, праўдзівай і са-сапраўдна мастацкай. Яна павінна выходзіць розум, эмоцыі, пачуцці і густы вачэй дзяцей, выходзіць іх характары і волю.

«У нашай краіне выходзіць, — пісаў М. Горкі, — значыць — рэвалюцыйні-раваць», г. зн. выходзіць чалавека пэўна кірунку думак і пачуццяў, і дзеянні, актыўнага змагацца за новыя, вышэйшыя формы жыцця.

Артыкулы і выказванні Максіма Горкага па пытаннях дзіцячай літаратуры не страцілі сваёй актуальнасці і дзейнай сілы і да гэтага часу. Яны штодзённа дапамагаюць узнікнуць ўсё вышэй і вышэй нашай многанациональнай дзіцячай літаратуры, дапамагаюць на сапраўды навуковай аснове абагульняць яе багаццёвы вопыт.

Мастацкі творы М. Горкага аб дзецях і для дзяцей з'яўляюцца бліскучай старонкай савецкай літаратуры, тым «дудам», у якім жыць думка напісана іх. Яны, гэтыя творы, з'яўляюцца ўзорам прымянення тэарэтычных палажэнняў пісьменніка і выяўленнем яго высокай патрабавальнасці.

Высокае чалавечнасць Данка, яго гарачае жаданне вывесці людзей з царства цемры ў светлае будучае, да святла і сонца, смеяла і горда песня аб Сокале і Буравесніку, непаўторны ў сваёй прычымнасці вобраз расказчыка ў трылогіі «Маленства», «У людзях», «Мае ўніверсітэты» як не трэба лепш усавабодзіць педагогічныя ідэалы пісьменніка, непаруна звязаныя з яго палітычнымі і эстэтычнымі ідэаламі.

У сваіх геніяльных творах М. Горкі ўсёлікі прачынае, якія стварае ўсё каштоўнае і прыгожае на зямлі, уславіў чалавека працы, пераўтваральніка жыцця і прыроды.

Выхаванне павалі і любві да працы Аляксей Максімавіч лічыў важнейшым момантам ва ўсёй сістэме сацыяльнага выхавання.

«Чым больш ведае чалавек работу вякоў, працу свету — тым больш ён чалавек», «Дарогу дзецям, намчадам усёй грандыёзнай работы чалавечай!» — пісаў М. Горкі яшчэ задоўга да Кастрычніцкай рэвалюцыі, звязваючы задачы выхавання з палітычнымі патрабаваннямі людзей працы. На старонках часопіса «Летопісь» (1917 г., № 7—8) М. Горкі яшчэ больш канкрэтна вызначыў мэту выхавання новага чалавека. «Мне здаецца, — пісаў ён, — што выхаванне стварае перад сабой тры мэты: насычэнне чалавека ведамі аб ім самім і аб свеце, які яго абкружае; фарманне характараў і развіццё волі; фарманне і развіццё здольнасцей».

З першых дзён Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі М. Горкі актыўна ўключваецца ў культурнае жыццё

краіны, настольна сочыць за выхаваннем падрастаючага пакалення, лічычы гэта вялікай усенароднай справай. Ён з'яўляецца ініцыятарам раду выданняў для дзяцей і моладзі (серыя біяграфій вялікіх людзей), выходзіць кадры дзіцячых пісьменнікаў, вядзе актыўную перапіску з дзецьмі, удзельнічае ў стварэнні калектывных кніг «База курносах» і «Мы з Ігаркі». У сваіх тэарэтычных артыкулах савецкага часу ён распрацоўвае далей прынцыпы сацыялістычнай эстэтыкі, глыбока, па-горкаўску асвятляе пытанні педагогікі дзіцячай літаратуры. Сваймі многалікімі мастацкімі творами М. Горкі выкрывае чалавечы-індывідуаліста, сябе-любца, мешчаніна і абывателя, гэтым самым выказваючы і свае педагогічныя погляды.

З выключнай глыбінёй раскрыў М. Горкі ролю працы ў сістэме камуністычнага выхавання падрастаючага пакалення. «Добра рабіць, — пісаў ён, — значыць добра жыць. Гэта простае, яснае і сціслае добра вядома тысячам і сотням тысяч таварышаў — першым будаўнікам сацыялізму на зямлі. Гэта і сцісла, якая моцна аб'ядноўвае тэорыю і практыку, этыку і эстэтыку, павінна служыць асновай выхавання нашых дзяцей».

Думкі аб выхавальчай ролі мастацкай літаратуры выказваліся М. Горкім неаднаразова. Гатаму фактычна прысвечана ўся багатае літаратурна-крытычная спадчына вялікага пісьменніка. У артыкулах, напісаных спецыяльна пра дзіцячую літаратуру і дзіцячае чытанне, ён развівае свае палажэнні аб сіле і спосабах уздзяння на юных чытачоў твораў мастацкай літаратуры, аб ролі кнігі, якая вучыць і выходзіць, раскрывае перад дзецьмі новы, невядомы для іх дагэтуль свет.

«Выхавальнае значэнне мастацкай літаратуры, — пісаў М. Горкі, — велізарнае, таму што яна дзейнічае адначасова і аднолькава моцна на думку і на пачуццё».

Дзіцячыя кнігі павінны пашыраць веды аб жыцці і людзях, аўтары іх павінны выводзіць герояў, вартых пераймання. Вымысел, фантазія — неабходны элемент дзіцячых кніг, мэты якой — развіццё творчых здольнасцей, умёна марыць. Дзіцячая кніга павінна выходзіць у сваіх чытачоў веру ў творчы сілы чалавека, у багатае магчымасці яго розуму. Змагаючыся за высокайроўню літаратуры, М. Горкі вучыў не змешваць ідэйнасць і дыдактызм, сухое, назойлівае павучанне.

«Наша кніга, — пісаў М. Горкі ў артыкуле «Літаратура — дзецям», — павінна быць не дыдактычнай, не груба тэндэцыйнай. Яна павінна гаварыць мовай вобразаў, павінна быць мастацкай».

Творчая практыка і тэарэтычныя выказванні М. Горкага спрыялі і спрыяюць росту і небавадому ўдзему ўсёй савецкай многанациональнай літаратуры для дзяцей.

Лепшыя яе майстры — А. Гайдар, С. Маршак, С. Міхалкоў, Б. Жыткоў і многія другія — выходзілі пад плённым уздзяненнем М. Горкага.

У Горкага вучыліся і лепшыя майстры беларускай дзіцячай літаратуры — Я. Купала, Я. Колас, М. Лынькоў, Я. Маўр. Пастаўны і ўказаны ЦК ВКП(б) аб дзіцячай літаратуры і выданнях, артыкулы і выказванні А. М. Горкага з'яўляюцца асновай для тэарэтычнага асэнсавання багаццейшага вопыту многанациональнай савецкай дзіцячай літаратуры.

Каштоўнейшы ўклад у скарбніцу творчага марксізма

Дзесяць год таму назад, у чэрвені 1942 года, вышла першае выданне кнігі таварыша Сталіна «Аб Вялікай Айчыннай вайне Савецкага Саюза». У кнігу былі ўключаны выступленні і загады геніяльнага правадара і палкаводца за першы год вайны савецкага народа супраць нямецкага фашызма. Далейшыя выданні паўняліся новымі сталінскімі гістарычнымі дакументамі. У пяце выданне кнігі ўваходзіць выступленні таварыша І. В. Сталіна перыяду Вялікай Айчыннай вайны, пачынаючы з прамовы 3 ліпеня 1941 года. У кнізе — гістарычныя даклады таварыша Сталіна ў гадзіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, загады, прамовы, адказы на пытанні карэспандэнтаў, звароты да народа.

Кніга «Аб Вялікай Айчыннай вайне Савецкага Саюза», якая з'яўляецца класічным творам марксісцка-ленінскай навукі, стала настольнай кнігай савецкіх людзей. Дзякуючы найбольшым аналіз гістарычных падзей другой сусветнай вайны, паказваючы невычарпальныя сілы савецкага грамадскага і дзяржаўнага ладу, раскрываючы веліч зробленага пад кіраўніцтвам партыі большавікоў гераічнага подзвігу савецкага народа, кніга таварыша Сталіна асвятляе для ўсіх народаў свету перспектыву развіцця, перспектыву барацьбы за мір і прагрэс. Магутным натхняючым прыкладам для ўсяго лагера барацьбітоў за мір з'яўляецца міралюбівае палітыка савецкага народа, сутнасць якой таварыш Сталін глыбока раскрыў на старонках сваёй кнігі.

Кніга «Аб Вялікай Айчыннай вайне Савецкага Саюза» ўносіць неаднымі ўклад у развіццё сучаснай ваеннай навукі. Яна дае стройнае вучэбнае паходжанні і характары сучасных войнаў, аб законах стратэгіі і тактыкі, аб актыўнай абароне і іншых пытаннях ваеннай навукі.

Кніга таварыша Сталіна — гэта выдатны дапаможнік у ідэйным і тэарэтычным загартаванні партыйных, савецкіх кадраў, работнікаў ідэалагічнага фронту, у камуністычным выхаванні працоўных. Распрацавана таварышам Сталіным вучэбнае аб вялікай арганізуючай ролі большавіцкай партыі, аб маральна-палітычным адзінстве савецкага народа, дружбе народаў СССР, аб характары савецкага патрыятызму з'яўляецца каштоўнейшым укладам у скарбніцу творчага марксізма.

За дзесяць год — з 1942 па 1952 год — кніга таварыша Сталіна выдалася 369 разоў на 65 мовах агульмі тыражом у 21.572.000 экзэмпляраў.

Першае выданне кнігі на беларускай мове было ажыццэўлена яшчэ ў перыяд вайны. У аславяніны гады кніга вышла на беларускай мове двойчы.

Выключнае цікавасць прадстаўляюць экзэмпляры кнігі, перададзеныя ў музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску былымі партызанамі Беларусі.

У суровыя дні барацьбы супраць крывавага фашызма народная месціца чэрпала з геніяльных сталінскіх выступленняў натхненне, мужнасць і непакінуць веру ў перамогу, авалодвалі навукай перамогі над ворагам.

Кніга таварыша Сталіна «Аб Вялікай Айчыннай вайне Савецкага Саюза» — невычарпальнае скарбніца творчага марксізма. Яна натхняе савецкіх людзей на самазданую працу па будаўніцтву камунізму. Яна арганізуе і мабілізуе працоўных людзей свету на барацьбу за мір і дэмакратыю.

Прагляд кінафільма «Калгас „Расцвет“ у Цэнтральным ДOME літаратараў

Кінастудыя «Беларусьфільм» закончыла работу над новым дакументальным фільмам аб калгасе «Расцвет» Бабруйскай вобласці. Фільм здымаў па сцэнарыю пісьменніка М. Паслядовіча рэжысёр А. Зархі і апэратар А. Гінабург.

Прагляд новага кінафільма надаўна адбыўся ў Маскве, у Цэнтральным ДOME літаратараў, дзе прысутнічалі пісьменнікі, дзеячы кінамастацтва. Пасля прагляду старшыня калгаса «Расцвет» Герой Савецкага Саюза К. П. Арлоўскі раскажаў прысутным, як калгаснікі сваёй самазданай працай аднаўлялі пасля вайны разбураную гаспадарку, як у гэтай працы многія з іх вырасілі ў выдатных майстроў высокіх урадкаў.

Тав. Арлоўскі раскажаў, якую велізарную фінансавую, тэхнічную і навуковую дапамогу аказала калгасу ў пераадоленні цяжкасцей Савецкай дзяржавы.

Аўтары кінафільма паказваюць праз гісторыю калгаса «Расцвет» тое тыповае для сацыялістычнай сельскай гаспадаркі, што характарна для многіх калгасаў нашай краіны. Аб працы над фільмам раскажаў ў сваіх выступленнях пісьменнік М. Паслядовіч, рэжысёр А. Зархі і апэратар А. Гінабург. Хутка кінафільм «Калгас «Расцвет» з'явіцца на экранях.

Там, дзе на берэзе старожытнага возера Дрысвяты

Лёгім подыхам ветрыку гоңіць к берагу блакітныя з белымі грэбнямі хвалі. Многа сумных песень чула на сваім вяку возера Дрысвяты. Успамінаючы гэты час, вялікі латышскі паэт-дэмакрат Ян Райніс, які пражываў недалёка ад гэтых месц, пісаў у сваім дзёніку:

«Літовец стары Марцэлюс, для мяне ледзь не самы глыбокі ўспамін маленства. Памятаю, як ён увесь дзень, круцячы ручныя жорны і размолаваючы збожжа, спяваў басноўка адну і тую-ж пражыццю песню млынара, падобную на шум жорнаў. Ноччу я прыслухоўваўся да песні старога начнога вартуўніка беларуса Надзеўскага, якая напамінала плач асенняга ветру...».

Німа ціпер сярэд прысутных на свядзе такіх, як млынар Марцэлюс і начны вартуўнік Надзеўскі. Другія песні пачуў на берагах возера Дрысвяты беларускі паэт Пятрусь Броўка, які нядаўна пабыў у туюжых мясцовасцях. Другіх людзей сустраў, другое жыццё адтэраваў у сваіх вершах, якія з любоўю чытаюць жыхары прыбярэжных вёсак.

«Дзень і ноч народ гамоніць, Гул стаіць над берагамі. Праца дружная ў суседзях».

Свята дружбы

Хто з цэглай едзе, Хто падвозіць чараніцу, Хто стаіць пры распілоўцы, Хто з машына Здымае грузы... Ладзіць стачыню літоўцы, Латышы і беларусы.

Юнацкія агеьчынікі свецяцца ў вачах беларускага калгасніка Міхаіла Іванавіча Самусьска. Ён стаіць у баку ўсхваляваны і зачаравана глядзіць, як весяліцца народ. Нямаля год правёў стары Самусьска у Дрысвятах, але такога не бачыў ніколі.

— І ў сні не бачыў, што такое здзейсніцца ў нас, — усміхаецца Міхаіл Іванавіч.

Для будаўніцтва гідрэлектрастанцыі «Дружба народаў» у Дрысвятах ўжо дастаўлены скраперы і камендрабкі, сюды ідуць экскаватары і самазвалы. Магутныя механізмы забяспечыць высокія тэмпы будаўніцтва. У радасны дзень Сталінскай Канстытуцыі электрастанцыя «Дружба народаў» дасць ток адзінаццаці калгасам трох брацкіх рэспублік.

Можна толькі падлічыць — Хто з пяском,

Г. ЛАЗАРАЎ.

Што такое добра і што такое дрэнна

Аркушы аб паэзіі для дзяцей і рэцэнзіі на зборнікі вершаў і казак, выпущаныя рэдакцыяй юнацкай і дзіцячай літаратуры Дзяржаўнага выдавецтва БССР, звычайна з'яўляюцца ў нашым друку толькі тады, калі рыхтуюцца чарговая нарада альбо якая-небудзь другая больш-менш сур'ёзная размова пра кніжную прадукцыю для юнага чытача. Тады крытыка дазваляе сабе спусціцца з акадэмічна-літэратурнага вышыня да таго невялікага ўзгорка, дзе працуе дзесяткі літаратараў і, трэба сказаць, працуе з поспехам. Аб гэтым поспеху яскрава сведчаць і пясчаныя рост майстэрства дзіцячых пісьменнікаў, і рост іхняга атрада, і колькасць кніжак, выдадзеных у пасляваенны час.

У беларускай паэзіі для дзяцей ёсць, на маю думку, адна надзвычайная добрая рыса, якая вызначае шлях развіцця гэтага жанра. Нашу дзіцячую паэзію не крутанулі такія непрыемныя эпідэмічныя захворванні, як наўмысла «дзіцячая», фальшывая пастава ў размове з малым чытачом, сахарыннасць вобразнай фактуры, сюсюканне, манернічанне. Справа ў тым, што ў Беларусі паэзія для дзяцей, як і наогул дзіцячая літаратура, нарадзілася пасля Кастрычніка, а ў гэты час ужо былі выпрацаваны выдатныя ўзоры творчай практыкай В. Маляўскага і С. Маршака. Чысцілей мовы, сапраўды народнай мовы, афарыстычнасцю вылучаліся сярод многіх кніг вершы Я. Купалы, кнігі І. Коласа «Міхасьвічы прыгоды», «Савосі-распуснік», «Рак-вусач». Мы помнім кнігі Аркадзя Жукава «Добры чалавек», «Комсамоўскі білет», «Прыгоды чымбал», казкі Максіма Танка і Васіля Віткі, добрыя вершы для дзяцей Пятра Глебі і Максіма Лужаніна. Мужнасць і шчырасць у размове з чытачом аб вялікіх і сур'ёзных рэчах, добрая мова, маштабнасць паэзіі — вось што вызначае ідэіную і мастацкую якасць лепшых твораў, якія з'явіліся ўзорам для паэтаў, што працуюць сёння ў дзіцячай літаратуры.

Трэба не толькі ў час нарады даць лінейныя шкады, а штодзённа даваць адказ на пытанне: «Што такое добра і што такое дрэнна?»

Я прагледзеў пасляваенны камплект нашай часопіска «Полымя» і звайшоў у крытычна-бібліяграфічны аддзел толькі адну, не зусім удалую рэцэнзію на кнігу дзіцячага пісьменніка Аляся Якімовіча. Вельмі сумныя вынікі: за сем год у 84 нумарах... адна невялікая, да таго-ж, нехайна напісаная рэцэнзія! І гэта ў той час, калі партыя і ўрад надаюць велізарнае значэнне дзіцячай літаратуры. Дзіцячы пісьменнік — гэта, у першую чаргу, педагог, прычым, педагог, які вядзе клас, дзе навука і выхаванне мільёны разумных, цікавых і патрабавальных вучняў — будучыя краіны коммуны.

Надаўна ў Маскве адбылася ўсеагульная нарада па пытаннях дзіцячай літаратуры. Здавалася-б, у гэты час нашы літаратурныя часопісы выступілі з грунтоўнымі крытычнымі артыкуламі, з аглюдамі апошніх, апавяданняў, пазм і вершаў, адрасаваных юнаму чытачу. Але такіх артыкулаў мы не знайшлі ні ў «Полымі», ні ў «Беларусі». Здаўнае пазіцыя і саміх крытыкаў, асабліва маладых, многія з якіх маглі-б спецыялізавацца ў дзіцячай літаратуры, дзе яны заўсёды знойдуць багатую гаду для свайго творчага росту.

Іншы горш з «жыллёвай плошчай» для твораў дзіцячых пісьменнікаў. Для іх у нашай перыядыцы існуе адзін часопіс «Вярэтка» з абмежаваным асямкам; пазаму памерам у тысячы радкоў або вялікую аповесць «Вярэтка» не можа змясціць на сваіх старонках.

«Полымя»-ж і «Беларусь» не друкуюць твораў для дзяцей. Пасля вайны ў «Полымі» змешчаны толькі дзве рэчы — казка Васіля Віткі «Ваверчына гора» і паэма Антона Валевіча «Ідзі, мой сын». За гэты час рэдакцыя юнацкай і дзіцячай літаратуры выдавала і выдаеца багата твораў на самай надзвычайна тэм. Гэта аповесці Аляся Якімовіча, Аркадзя Чарнышэвіча, Антона Алешкі, Міколы Гамолькі, Аляся Шпакова. Прызначэнне ў шырокіх колах юных чытачоў атрымалі паэмы Кастуся Кірэнькі «Алешчына школа» і Міхася Калачынскага «Насустрач жывіцям». Неводнай з гэтых рэчаў не знайшося месца на старонках сацідных літаратурных часопісаў.

У чым справа? Няўжо рэдакцыі беларускіх часопісаў саромяцца друкаваць творы дзіцячых пісьменнікаў? Тады варта ім вгадаць факты, якія чамусці забываюць нашы рэдакцыйныя калегі.

Газета «Правда» часта друкуе вершы С. Маршака і С. Міхалюка. «Комсамоўская правда» рэгулярна змешчае вершы і нават паэмы для дзяцей. Часопіс «Знамя» надрукаваў паэму Сцяпана Шчыпачова «Паўлік Марозаў», якая адзначана Сталінскай прэміяй першай ступені. «Новый мир» у мінулым годзе змясціў аповесць Н. Носава «Віці Малееў у школе і дома», сёлет у «Новым мире» надрукавана аповесць Н. Дубова «Атні на раі».

Пара і ў Беларусі рэдакцыйным калегіям часопісаў выдаць, нарэшце, ордэры на «жыллёвую плошчу» для твораў дзіцячых пісьменнікаў.

Сёння шмат хто з паэтаў уключае ў свой чарговы зборнік або кнігу выабраных твораў вершы, якія раней друкаваліся ў піонерскіх выданнях. Сам факт сведчыць аб тым, што наша паэзія для дзяцей стае, становіцца паруч з сапраўдай, «дарослай» паэзіяй. Сёння пісьменнік кіруецца ў працы горкаўскай іспінай: творы для дзяцей павінны знаходзіцца на

★
Анатоль ВЯЛЮГІН
★

такім-жа, а то нават і больш высокім мастацкім узроўні, чым творы для дарослых.

За апошні год рэдакцыя часопіса «Вярэтка» змясціла цікавыя паэтычныя рэчы. Тут, у першую чаргу, трэба адзначыць паэму Міхася Калачынскага «Насустрач жывіцям», урыўкі з пазм Кастуся Кірэнькі «Алешчына школа» і Антона Валевіча «Ідзі, мой сын». Я не буду падрабязна спынацца на гэтых творах, бо аўтары перапрацавалі свае рэчы для новага выдання, і крытычны аналіз пазм — тэма асобных артыкулаў.

Паэтычнай навізнаю, свежаеся радзе чытача «Зімовая казка» Кастуся Кірэнькі «Вярэтка». У казцы па-новаму вырашана адвечная тэма — змена часоў года. Адчуваеш непакойны характар хлопчыка, які жадае ўсе змяніць на зямлі так, каб было лепш і яму і яго сябрам.

Тэматычна пераклікаюцца з «Зімовай казкай» новыя рэчы К. Кірэнькі — невялікая паэма «Прадэска» і вельмі цікавая па сваёй задуме паэма «Зялёнае рэчка», якая пакуль што друкавалася ўрыўкамі. Усе тры творы аб'яднаны адной сапраўды паэтычнай думкай, і калі іх выдаць асобнай кніжкай — будзе добры падарунак чытачам малодшага школьнага ўзросту.

Зусім няма ў нас, апроч казкі Васіля Віткі, твораў для дашкольнага ўзросту. Таму трэба вярнуцца ў «Вярэтка» першыя ўдзячныя спробы зольнага аўтара Івана Шуцько, настаўніка з перыферыі. У выдавецтве знаходзіцца рукапіс яго невялікага зборніка, адрасаванага дашкольнікам. Секцыя дзіцячай літаратуры павінна дапамагчы пачынаючаму аўтару выдаць першую кніжку.

Дзеці любяць смех, трапны жарт. Вельмі мала ў вершах, змешчаных у «Вярэтка», гумару, здаровай веселасці. Шмат хто з паэтаў німа завадта сур'ёзна. Вось верш Аляся Астапенкі «На полі». На калгасных нівах — жыво, кіпіць праца, завыхаюцца людзі. А паэт абраў для верша такі памер, які ніяк не перадае рытма гарачай работы. Слова гукаць спойна, з залішняй і непатрабаванай тоўдзям:

Снапы тут у бабкі
Рупліва складаюць жанчыны,
Наводзяць парадкі,
Каб дожджык з нябёсаў не хлынуў.

Прычым, апошнія два радкі безгустоўныя, мала ў іх сэнсу. Як гэта, стаячы бабкі, можна навесці нейкі парадок, каб «дожджык з нябёсаў не хлынуў»? Калі надыйдзе яму пара — хлыне...

І, заўважце, як дынамічна, дакладна, весела, з адненем добрага гумару гучыць верш Міхася Калачынскага «Маленькія рыбалявы»:

Ад акунёвай хваткі
Нырочку заодно
Душа малых у пяткі,
А папзадок — на дно.

Пішучы для дзяцей, трэба ўлічваць іх псіхалогію, ведаць, як яны ўспрымаюць свет, каб даць ім нешта новае, пашырыць іх кругавід. У гэтых адносінах вылучаюцца творы Эды Агняцэв. У трэціх нумарах «Вярэтка» змешчаны яе вершы «Гаяла стала піонеркай». Першая страфа зроблена так, што чытач адчувае і хваляванне дзіцячымі, смалой уначкі коммуністаў, і тую ўрачэнасць, якая пануе на абары дружным:

Галіны — роўна дзесяць год.
Яна ідзе па залі.
Напэўна, знае ўсё народ,
Якое шчасце ў Галі!

Варта больш падрабязна пагаварыць аб новай кнізе Эды Агняцэв «Я піонерка казаста». У гэтую, прыстойна выдадзеную кнігу ўвайшло дзве паэмы і больш дзесятка вершаў, напісаных за апошні час. Трэба сказаць, паэза сур'ёзна наставілася да выдання кнігі. Многія вершы, якія раней друкаваліся ў «Вярэтка» і выклікалі прарочанні і крытычныя заўвагі, аўтарам перапрацаваны. Радуе і тое, што ў зборніку багата твораў на індустрыяльную тэматыку, аб рабочым класе, аб нашых выстомных будаўніках. Тут і разгорнутае апавяданне, якое нараджаецца славуцы мінскі самавал на аўтазавадзе («Знаеце горадзе — рабочы»), і цікавы, асветлены ачытай усемайка верш пра выхаванца рамесніцкага вучылішча, малодта муара, які ўпершыню вышаў на самастойную работу. «Вось гэта пайшоў будаўнік», — азіраўся на вуліцах пехаходзі...

А як ганарылася мною сям'я!
Завярдосіў маленькі мой брат.
І толькі бабуля сівая мая
Бурчала: — Чаму ж ты так рад?
От, стаў-бы, напрыклад, у Мінску ўрачом
І змог-бы мяне палачыць...
— Бабуля,
збудую я сонечны дом —
І доўга ў ім будзеш ты жыць!

«Я жадаю міру», «Міхавіч», «Мой сябра» — вершы, прасякнутыя любоўю да людзей працы, яны навуачны дзіцячых паважалі і цівіць працы і дружбы.

Дарэкавала для кнігі Эды Агняцэв і паэму «Піонерскі касцёр міру» — вядомым, арыгінальна скаманываным твор.

Паэма «Песня пра піонерскі сцяг», якая адзначана прэміяй на ўсеагульным конкурсе на лепшы дзіцячы твор, мае

вялікае выхавальнае значэнне. Гэта песня вялознамай вернасці ленынска-сталінскай справе. Твор, пабудаваны на фактычным жыццёвым матэрыяле, прысвечаны адважнай дробурацкай піонеры, якая ў змрочныя гады фашыскай акупацыі зборгла піонерскі сцяг, дапамагала партызанам.

Кніга Эды Агняцэв «Я піонерка казаста» — дасягненне ў нашай паэзіі для дзяцей.

Было-б няправільна, каб мы, адзначычы кнігу «Я піонерка казаста», як прыемную, станючыю з'яву, не паказалі Э. Агняцэв і яе недахопы. У вершах паэтыся багата моўных аграхаў. Часам безгустоўныя, нязграбныя радкі несут добра задуманыя творы, шмат дзе аўтар зусім не дбае аб лагічным развіцці вобраза.

Возьмем верш «Летняя паходная». Добры пачатак:

Хвацэцца за сёламі
Вечэрыня зара.
Яна прыройдзе ў польмя
Паходная казаста.

Бачыш за гэтымі радкамі атрад у походе, дарогу, сёлы, блізка чыгала. А далей — літаратурныя: «вясціцы бор», «гайштыкі крылатыя», «волатны-дубы», «блоры белыя».

Іншы далей — яўныя казусы: «Сёсны, як важныя, не зводзяць з нас вахы!» (!?)

І верасы мядовыя,
Вяды крынічый смак,
І поле за дуброваю —
Усё тваё, дружба!

«Верасы» і «поле за дуброваю» — банкрэтыя; «вяды крынічый смак» — зусім абстрактны выраз, кепскі радок. Слова «дружба» узята не да месца. Дзеці так не гавораць, яно больш характэрна для слоўніка дарослых.

Чытаем наступную страфу:

А ранне прамынае
Палкіца да ракі —
У хвалях серабрыста
Нырочку шчупаць.

Колькі тут недакладнасцей! Па-першае, не відно лагічнай сувязі між першымі двума радкамі і астатнімі. Амаль усе дзеці ведаюць, што шчупак не серабрыста колеру. Нырочка ў хвалях калкі, шчупакі-ж не выскакаюць з вадзі, часам падыхаюцца, калі гоняцца за зябычца, ды і то, на ціхай завадзі: калі рака хваляецца, шчупак ідзе на дно, стаіць у карчах ці траве.

Хочацца задаць непрыемнае пытанне вопытнаму рэдактару Алясю Якімовічу: як ён мог пусціць да чытача, не выправіўшы, наступныя радкі.

Рэкі нашае Радзімы,
Птушкі пучыць лясной.

Два радкі, дзе дэталі настаўлены так, што атрымоўваецца, быццам «спушча» і, да таго-ж, «лясная», не адносіцца да «Радзімы», а прадстаўляе сабой нейкую другую «радіму» ці «дзяржаву».

Слова — будаўнічы матэрыял пісьменніка. Няправільна ўжытае слова, слова-сырац асабліва востра адчуваецца ў паэзіі. Яно можа разбурыць добрую страфу, вобраз, а два-тры такія словы разбураюць будову цэлага верша. Асабліва строга павінен ставіцца да мовы дзіцячы пісьменнік, бо яго слова фармуе квалітэту юнага чытача, яго свядомасць. Яно мусіць быць прыгодна для крыхалым, пісьменным ва ўсіх адносінах. Пельга ў творах «дзіцячых» ставіць пасля звычай «дзіцячых» кароткае, тым самым прывучаючы тх малуку пісаць непісьменна; нельга дзеяць рытму ламаць словы, змяняць у іх націскі, як гэта часта робіць у сваіх вершах Максім Танк.

Вобраз у паэзіі для дзяцей таксама павінен быць прырастым, яркім, зразумелым і ў той-жа час глыбокім.

Міхаіл Іванавіч Калінін у гутарцы з настаўнікамі каліскай казасты, што дзесяць нельга расказаць аб вайне ў доб, што ён, напрыклад, на месцы настаўніка паказваў-бы вайну праз трупшак, якіх яна сагнала з гняд, бо гэта хутчэй дайдзе да дзіцячых свядомасці.

Тым самым М. І. Калінін падкрэсліваў, што вобраз павінен быць гадзвычай канкрэтным, адчувальным, лёгкім для ўспрымання. У нас-жа часам гораз больш альбо завадта загалбленым, альбо занадта простым, лёгкім да анекдатычнасці:

Нават кволям шум паперы
Супынілі піонеры.

Вядома, радкі не маюць нічога агульнага з паэзіяй. Гэта з верша Аляся Астапенкі «Першая пацёрка». У А. Астапенкі ёсць небагата твораў для дзяцей, але яму трэба быць патрабавальным да сябе, паважалі і сабе і чытача. Тым больш, што «Першая пацёрка», дзесяцца, надрукавана ў адным нумары разам з чудовым вершам Шыма Панчанкі «Жалуды». Вось яго пачатак:

Дубнякі ў зарэччы дубочкі,
Мы да вас у годзі.
Добры дзень!
Жалуды — як залітыя бочакі,
Стукні ў донна — кожны загудзе.
Што, дуброва, рана так пажоўкла?
Што ралтоўна пясня птушак змоўкла?
Запывай, спывай на ўсе лады:
Мы збіраем сёння жалуды.

Колькі-тут святла, бадзёрнасці, радасці жыцця! Іменна такімі павінны быць паэтычныя творы для дзяцей.

Это —
очень хорошо
И большим
и детям.

Па купалаўскіх месцах

1. Над ракой Арэсай

У сёмым класе Комунараўскай школы іпілі экзамены па беларускай мове і літаратуры. Вучаніца Тамара Мізюк узяла білет і заданоена ўміхнулася. У білетзе значылася: «Біяграфія Янкі Купалы». Гэта бы любімы паэт, яна добра ведае яго жыццё і літаратурную творчасць.

Калі дзяўчына адказала па білету, настаўніца Клаўдзія Міхайлаўна Пісарова запыталася:

— Які ты ведаеш твор, дзе Янка Купала апісвае нашу масдовасць?

— Паэма «Над ракой Арэсай», — не задумваючыся прадэжаала Тамара. — У ёй Янка Купала расказаў аб гісторыі нашага калгаса.

...Адпінлі ў нябыт легенды аб мёртвых, пагіблых балотах, аб непраходных багнічах, аб застыўшай, нібы могілкі, цішні Палесся. Совецкія людзі, пахнёныя партыяй большэвікоў, не павяліся балотных страху, яны пайшлі ў смееле наступленне на дрыгву і векавечныя твані, метр за метрам адваёвваючы пладародныя землі. Ажылі, загаманілі балотныя прасторы, закрасавалі выдатнымі ўраджаямі збажыны.

Адзін з арганізатараў калгаса імя Беларускай Ваеннай Акругі, намеснік старшні Змітрок Каленчанка расказае:

— Дваццаць год мінула з часу, як прыязджаў да нас Янка Купала. Памятаю, як ён хадзіў па палях, бываў у кватэрах калгаснікаў, цікавіўся нашай працай і жыццём...

— Ціпер-бы пагаджаў Купала на наш калгас!

І сапраўды, слава аб калгасе імя Беларускай Ваеннай Акругі ідзе па ўсёй распушчы. Сярод партызанскіх лясцоў Любачыншчы, на былых балотных выспах раскінулася буйнейшая калектыўная гаспадарка.

Знаёмства з жыццём калгаса мы пачалі з яго фотальбому. Старшыня сельгасарцелі, былы дырэктар суседняга саўгаса імя дзесяцігоддзя БССР Цімафей Ягоравіч Смірноў парэкамендаваў:

— Аважыкова паглядзіце наш фотальбом.

І вось загадчык калгаснага клуба, ёнжа і бібліятэкар, Максім Баранюк прыносіць альбом. Гэта тоўстая кніга з сарнісамі самых разнастайных фатаграфій. Бібліятэкар адгортвае адну за другой старонкі.

— Гэта даваенны калгас.

Мы бачым шырокія вуліцы з двухпавярховых катэджаў калгаснікаў, прасторныя памышканне клубы, палі, парэзаныя каналы, бачым людзей — удзельнікаў Усеагунай сельгаспадарчай выстаўкі. Як вядома, калгас у 1940 годзе за высокі ўраджай на тарфяніках быў узнагароджаны ордэнам Леніна.

А вось зусім іншая карціна. Чорныя папалішчы, асірацела тырчаць камяны спаленых хат, дзе-нідзе з-пад зямлі выглядваюць акенцы зямлянак.

— Гэта наш калгас адразу пасля вайны.

Нямецка-фашысцкія захопнікі дапаченту спалілі калгас. Не засталася ніводнай грамадскай пабудовы, ніводнага жыллага дома. Не было ні жытвёлі, ні насення.

ні сельгаспадарчага інвентару. Дзяржава дапамагла калгасу стаць на ногі. Яна паслала сюды машыны, дала коней і лясенне. З вайны прыйшлі многія франтавікі і, закасаўшы рукавы, узяліся за працу, за аднаўленне разбуранай ворагам гаспадаркі. Былы франтавік з задавальненнем паказвае нам фатаграфію, у якой аднастравана самааддана праца людзей на адбуоо сваёй гаспадаркі: узводженне новых жылых дамоў, аднаўленне меляратыўнай сістэмы, збудаванне жылёлагадучага гарадка.

Фотальбом калгаса іпчэ не закончаны. У ім не адлюстраваны сёнешнія геранічныя будні комунараў. Аднак і ў такім выглядзе ён з'яўляецца каштоўным летапісам калгаса, і становіцца зразумелым, чаму так настойліва тут рэкамендуеця з ім пазнаёміцца.

Тое-ж, што іпчэ не ўвайшо ў калгасны летапіс, асабліва велічана і незабыўнае. Зараз калгас аб'ядноўвае звыш 700 гаспадарак. У яго распараджэны 7,5 тысяч гектараў зямлі, з іх больш трох тысяч ворыўнай. З года ў год калгас асвойвае ўсё новыя і новыя землі. Ужо ў гэтым годзе ён асвоіў збожжанымі культурамі і травамі 2260 гектараў тарфянікаў. Аб тарфяных глебах тут усё гавораць, як аб залатым дне. У мінулым годзе, нягледзячы на ​​неспрыяльнае надвор'е, калгас атрымаў высокі ўраджай.

— Сёлет, — апавядае тав. Смірноў, — мы змагаемся за 20 цэнтнераў збожжавых, 250 — 300 цэнтнераў бульбы, 45 — 50 цэнтнераў кароўніку кок-сагызу з кожнага гектара. Мы перайшлі на судыяльны гатунковыя пасевы ўсіх збожжавых і бульбы.

Па-гаспадарску, старанна клопаюцца калгаснікі аб развіцці жылёлагадучай. Пабудаваны цалы жылёлагадучы гарадок. У рад выцягнуліся прасторныя і светлыя даганыя кароўнікі, цялятнікі, аўчарні. Усе працэсы даглядаў жылвёлі механізуецца. Але летам яе не знайсці ў памышканні. На адным з астравоў, «на лачы» жывуць свіні. На летнім выпасе знаходзяцца каровы і цяляты.

Няспынный рост грамадскай гаспадаркі ўзнімае добрыя калгаснікі.

— У мінулым годзе, — апавядае калгаснік Кістанцін Бердніковіч, — мы з дачкой атрымалі на прадакні чатыры тонны аднаго збожжа. Адвезлі наш збогга абласную сельгаспадарчую выстаўку, дык ніхто не верыць, што гэта адна сям'я атрыкала. А я кажу, калі не верце, дык едзьце ў наш калгас, там вам кожны пакажа нямала хлеба, бо кожны атрымаў па 3,5 кілаграма па прадакні.

Ні на адзін дзень не спыняюцца ў калгасе будаўнічыя работы. Мінулым летам пабывалі тут маскоўскія і мінскія інжынеры і архітэктары. Яны распрацавалі генеральны план забудовы калгаса. Праўдленне яго строга прытрымліваецца.

У біразніку будуюцца новыя жылы пасёлка. Узводзіцца вялікі паглыны будынак гаража (калгас мае сем аўтамашы і легкавую «Пабеда»). Будуюцца механічныя майстэрні, кузня, пажарнае дэпо. У калгасе зараз дзейнічаюць дзве электрастанцыі. Але яны не задавальняюць усяк патраб. Ціпер комунараўці пачынаюць будаваць цэнтральную электрастанцыю, якая дасць магчымасць электрыфікаваць усё працёмкія працэсы на фермах, на вытворчым камбінаце, на цагельным заводзе.

...Рана пачынаецца працоўны дзень у калгасе. У шасць гадзін раніцы пачынае пусцець. Жанчыны ідуць на працёмкія кок-сагызу, каб старанна даглядзець іх, мужчыны — на будаўніцтва новых збэктаў. Адаўшы ўсе распараджэны і ўзваліні, збіраюцца ў дарогу і старшыня.

— Куды сёння заглянем, Цімафей Ягоравіч? — пытаецца ў Смірноў ачман калгаса Ануфрый Антонавіч Махэйка.

— Шмат спраў, трэба ўсёды павяваць, — адказвае старшыня, — і на пляцоўцы, і на шляхах, і на фермах.

Новай справай у калгасе з'яўляецца і рагуляванне вод на сваіх землях. З дапамогай машыны меляратыўнай станцыі калгас прыступіў да будаўніцтва двух шляхоў на магістральным канале.

На многіх калектарах пабудаваны шчыты. Гэта дае магчымасць калгасу павышаць або паніжаць узровень вадзі.

— Ціпер палі нашы ніколі не будуць без вадзі, — з задавальненнем гаворыць Махэйка.

...Калі над вёскай апускаецца ноч, на ўсіх хатах, у клубе, школе, на ўсіх дзясціх вуліцах калгаса ўспыхваюць яркія агні электрастанцыі. Загадчык калгаснага радыёўзв'язку Пётр Гайдуюў уключае прыёмнік — і гучаць словы калгаснай радыёгазеты:

— Увага! Увага! Гаворыць радыёўзв'язку! Выходзіць брыгадзіры, знянявыя вакок-сагызу, будаўнікі, работнікі жылёлагадучых ферм. Яны дзеяцца сваім вошчам, крытыкуюць недахопы.

Многа народу збіраецца ў бібліятэцы. Яна мае звыш 3,5 тысяч тамоў кніг падлічачай, мастацкай і сельгаспадарчай літаратуры. Любляць калгаснікі пасля працоўнага дня пачытаць цікавую кнігу. Тут няма тако чалавека, які-б не прачытаў паэму Янкі Купалы «Над ракой Арэсай» і многія іншыя яго творы.

— Добра пісаў Іван Дамінікавіч, — гаворыць калгасны брыгадзір Азам Кур'я.

— Для свайго народа пісаў, таму і добра, — заключае загадчык калгаснай вытворчасці Уладзімір Дубовіч.

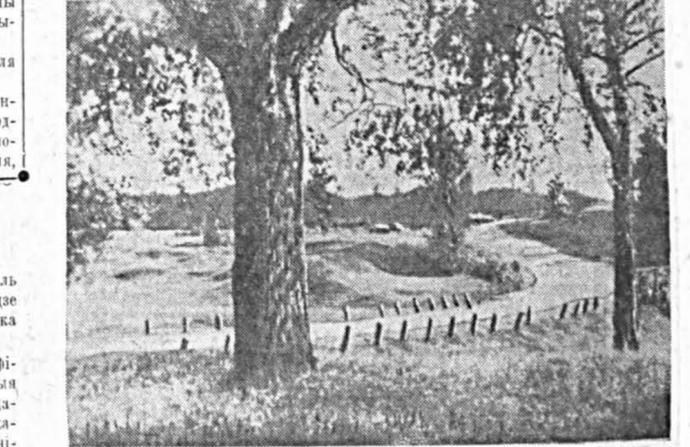
Г. МІХАЙЛАУ.

2. У Вязынцы

Сярод калгасных садоў, сярод хваль буйнай ішаніцы і лёну стаіць хата, дзе нарадзіўся народны паэт Беларэ Янка Купала.

З 1947 года ў гэтай хаце працуе філіял літаратурнага музея паэта. За гэтыя гады радзіму любімага пісьменніка наведвала многа тысяч чалавек. Сюды прыязджаюць вучні, студэнты, настаўнікі, калгаснікі, аграномы, рабочыя, інжынеры, ваеннаслужачыя, людзі навукі і мастацтва з раёнаў, абласцей і гарадоў нашай рэспублікі, а таксама з брацкіх рэспублік. Толькі за лета 1951 года ў філіяле пабывала 1672 наведвальнікі. Асабліва многа было экскурсій з піонерскіх лагеруў.

У гэтым годзе ў філіяле музея перароблена акупацыя выстаўкі. Больш поўна паказаны дзіцячыя гады паэта, ранні перыяд яго творчасці, працоўная дзейнасць дакастрычніцкага перыяду. Падрабязней адлюстраваны росквіт купалаўскай творчасці ў гады савецкай улады, сталінскіх пільгодак і ў час Айчынай вайны. Экспаніруецца многа фотакопій рукапісаў вершаў паэта. Многія экспанаты расказваюць наведвальнікам, як ушапоўваецца памяць Янкі Купалы.

Вакаліцы Вязынкі.

У асобным маленькім пакойчыку прыгожа аформлена фотавыстаўка аб жыцці і працы калгаса, што носіць імя Янкі Купалы.

Філіял музея праводзіцца вялікая масавая і палітычная работа сярод школьнікаў. За час работы філіяла, наладжана многа дакладаў і гутарак аб росквіце нашай Радзімы. З піонерскіх актывам рыхтавалася самадзейнасць і праводзіліся вечары адпачынку моладзі і калгаснікаў.

Пры філіяле музея працуе чытальня. Асабліва часта яе наведвае старэйшы калгаснік Іван Якаўлевіч Афельдар. За-

раз калгаснікі рыхтуюцца дастойна сустраць знамянальную дату. У калгасе будзе праведзены вечар з удзелам пісьменнікаў. Студэнты тэатральной інстытута пакажуць калгаснікам п'есу «Паўліна». Школьнікі калгаса падрыхтавалі мантаж аб жыцці і творчасці паэта.

Комсамоўскі актыў калгаса імя Янкі Купалы Радзшковіцкага раёна ў дні 70-годдзя паэта разам з музеем выдзе на ўзабуйнены калгас імя Янкі Купалы Юраціскага раёна Маладзечанскай вобласці.

Я. ПРЫБЫТКОВА,
навуковым супрацоўнік музея Янкі Купалы.

Да 70-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы (Па старонках абласных газет)

ПІНСК
Пінская газета «Палеская праўда» паведамляе аб падрыхтоўцы да купалаўскіх дзён у вобласці.
Малады скульптар з Драгачынскага раёна т. Макуха лепіць скульптурны партрэт Янкі Купалы. Мастак т. Грамыка (Пінск) піша серыю малюнкаў да паэмы «Курган».

ГОМЕЛЬ
Абласная бібліятэка імя Леніна, піша «Гомельская праўда», арганізоўвае выстаўку твораў выдатнага беларускага паэта. Работнікі бібліятэкі правядуць канферэнцыю чытачоў і вечары, прысвечаныя творчасці Янкі Купалы.
На прадпрыемствах, у раённых Дамах культуры, у калгасіх і навуцальных установах праводзіцца літаратурныя вечары і гутаркі аб народным паэце.
Драматычныя калектывы шкловавода імя Сталіна працуюць над паставоўкай купалаўскай казелькі «Паўліна», якую пакажа жыхарям Гомеля і Касцюкоўкі.

БАБРУЙСК
Бабруйская газета «Савецкая Радзіма» расказвае аб падрыхтоўцы ў абласной бібліятэцы імя А. М. Горкага да гадавіны з дня нараджэння народнага песьнера.
Адбыўся семінар загадчыкаў гарадскіх і профсаюных бібліятэк, дзе абмеркавалася пытанне аб правядзенні знамянальнай даты.
Наладжваецца канферэнцыя чытачоў бібліятэкі. Бібліятэчнымі работнікамі разасланы ва ўсе раёны бібліятэкі спісы літаратуры аб творчасці Янкі Купалы і метадычныя пісьмы «Як адзначыць 70-годдзе Янкі Купалы ў масавых бібліятэках».
На прадпрыемствах Бабруйска працуюць дзяткі творцаў паэта.

Творы лаўрэатаў Сталінскіх прэміяў

Эпапея латышкага народа

Калі з першых-жа старонак рамана В. Ладзе «Да новага берага» дэдавацца аб Яне Лідуме, то хай яшчэ і не маш аб ім уяўлення, але ўжо да яго ўнікае павага і пачынаеш верыць, што ён стане тваім добрым знаёмым, або прыцедем. Сімпацыя да Яны з'яўляецца ўжо тады, калі дэдавацца, што ён адзін чалавек, з імем якога звязана свае надзеі так гора зняжаная, абнаслаўленая і выкінутая на вуліцу ў лютую сцюжу са сваім маленькім хлопчыкам Артурам багачка Ільва. У атмасферы знявіта і дзікага адзеку над простым чалавекам Ян з'яўляецца для батрачкі Ільвы светлым прамнем і надзеяй. Такім светлым прамнем Ян праходзіць праз увесь твор.

Першае знаёмства чытача з Янам Лідумам адбываецца, калі той працуе ў лесе на вывазцы барвенняў. І нягледзячы на тое, што ён матуныя, як волат, і працуе увесь дзень з усіх сіл, Ян зарабляе менш, чым каштуе корм для гаспадарскага каня. Але Ян не паддаецца рэспацы, ён не хіліць галаву перад багатымі, не пахоўваецца іх, не шукае ў іх ласкі. На жартоўны парады прыяцеляў пайсці ў цырк і раскладваць на лататкі сілачой Ян адказвае, што з моцнымі можна змагацца не толькі ў цырку. «Каб удалася, — думае Ян, — калі-небудзь раскладваць на лататкі ўсіх кулакоў, гэта было-б лепш, чым перамагчы сотню цыркавых асідаў».

У імя гэтай высокай мэты перамогі над эксплуатаатарам Лідума ідзе праз цяжкі выпрабаванні, у якіх ён загартуваецца як непакісны змагар за свабоду латышкага народа. Лідума не пахоўваецца ні пагрозы, ні праследвання. Ва ўмовах падполля ён праводзіць партыйную работу, арганізуе масы. Пасля сямнаццаці гадоў ён на чале чытае творы Леніна, па якіх авалодае навукай перамогі над эксплуатаатарам. Вучэньне Леніна дапамагае Лідуму знайсці правільны шлях у самай складанай абстаноўцы барацьбы.

Большымі Ян Лідума гарэіцца пераносіць суровыя выпрабаванні. І за гэтымі, халоднымі сценамі турмы, дзе за ім несласлава сачылі паліцэйскія і правакатары, Ян прадаўца сваю баявую партыйную работу. У часе галадоўкі звычлена ён сядзіць пераносіць пакуты галаду і свай асабістым прыкладам натхняе таварышаў на барацьбу.

У вобразах Яны Лідума, Артура, Ільвы В. Ладзе увасобіў пругрэсіўныя сілы Латвіі, якія пасля таго, калі імперыялізм у 1918 годзе патаніў у крыві Савецкую Латвію, усё-ж не страцілі веры ў свабоду, з надзеяй глядзелі на ўсход і не шкадавалі свайго жыцця, каб наблізіць дужага чалавека дзень перамогі.

Калі ў вобразах Яны, Артура, Ільвы з іх высокароднымі пакуткамі, з іх прыгожым духоўным светам, з іх палымым жаданнем свабоды для працоўных пісьменнік увасобіў пругрэсіўныя сілы латышкага народа, тэ ў галерэі вобразаў кулака Таурыйна, мясніка Трэйна, начальніка фашыстаў Рыкеста, старасты павету Руккіса, начальніка ахравы Пэка, настаўніка Лейніка аўтар паказваў другі свет — свет крывавага і эксплуатацыйнага, душпачылі свабоды латышкага народа.

В. Ладзе паказвае, як вяршыцелі лесе буржуазнай Латвіі, ліхаманка пільмаў накіхат Ульманіса, ліхаманка ўмацоўвалі апарат тлаву, — паліцыя, армія, атручвалі сьведкасць людзей нацыяналістычнай прапаганды, патакмі бруднай хлаўні і паклёну на Савецкі Савоз.

В. БУРНОСАЎ

Але праўда жыцця разбіла турмы і разарвала калючы дрот. Хваля народлага гневу змяла ўладу эксплуатацыйнага. Летам 1940 года з дапамогай савецкіх войск латышка народ атрымаў свабоду. Книга паказвае новы этап у жыцці працоўных Латвіі, калі простыя людзі, раней абнасленныя, прыгнечаныя, знябытыя, адчулі сябе сапраўднымі гаспадарамі свайго лесе і з падсяцяронай энергіяй узяліся за будаўніцтва новага жыцця. Таму не ведаюць стомы ў працы вышаўшыя з-за кратаў Ян і Артур.

Адчуўшы, што новая ўлада разбіла лапцугі няволі, людзі, раней палыхавымі і пакароненыя, рашуча ўзімаюцца супраць ідытызма такога жыцця, дзе вартасці чалавека ўтвораюцца ў гразь, супраць спрадвечнага несправядлівага ўкладу сямейнага быту, калі на жанчыну глядзелі, як на ніжэйшую істоту. Гэта пісьменнік раскрывае нам вельмі пераканаўча на прыкладзе сям'і Антона Пацеліса, дачка якога Анна, раней такая баязлівая і запалоханая, наперакорм енкам матчы і пагрозам фашыскага выдэка Бруно, наперакорм волі бацькі ўступае ў камсаюл і прымае актыўны ўдзел у грамадскім жыцці.

Ік уважваецца ў пісьме групы чытачоў у рэдакцыю «Правды», В. Ладзе адлюстроўвае ў сваім раманае такую асабіста пераходнага перыяду ад буржуазна-нацыяналістычнай улады ў Латвіі да савецкай парадкаў, якая вызначаецца тым, што «ламае старыя парадкі, старыя ўстоі, старыя норавы і звычкі, унімае брата на брата, дзяцей супраць бацькоў, разлагае і разбівае сям'і, у тым ліку і кулацкія сям'і». Гэта бачна на прыкладзе сям'і кулака Таурыйна, якую Айвар накінуў у той час, калі нямецкі фашызм разважалі вайну супраць Савецкага Саюзу. Тое-ж самае зрабіла і Анна. Яны пайшлі на ўсход. Мы іх бачым у радах мужных войнаў супраць фашыскай няволі за свабоду працоўных. Маладыя байцоў патхняюць сваім асабістым прыкладам старыя камуністы, вадобныя Яну Лідуму, які быў камісарам злучэння.

Так глыбокі мастак В. Ладзе авяляе на старонках рамана праўду жыцця, адлюстроўвае этапы барацьбы латышкага народа за сваю свабоду і незалежнасць.

Вярнуўшыся з франтоў Вялікай Айчыннай вайны на радзіму, Ян Лідума, Артур, Анна, Айвар самааддана працуюць за аднаўленню савецкіх парадкаў. З кожным днём расце аўтарытэт камуністаў. Была проста дзяўчынка Анна Пацеліс працуе шартарам свайго роднай Пурейскай воласці. Яна згуртоўвае вакол сябе актыўных, натхняе яе на пераадоленне цяжкасцей і пераход.

Галоўным і сапраўдным героем рамана «Да новага берага» з'яўляецца латышка народ, простыя працоўныя людзі з народа. Гэты твор — эпапея латышкага народа, які парваў са старымі буржуазнымі патакмі і будзе новай сацыялістычнай парадкаў. Ва ўсім творы паказваецца актыўны, жывы ўдзел народных мас у барацьбе за новае жыццё. Мы бачым актыўна сялян на вадкадзе Анны аб пераадоўвае сельскай гаспадаркі на сацыялістычны лад і сустракаем лепшых прадстаўнікоў

вёскі ў непасрэднай працы на гэтай пераадоўвае. Мы бачым трактарыстаў, механікаў, новую сельскую інтэлігенцыю. Ладзе заўважае характэрнае, тыповае ў жыцці, паказвае трыя вылікі цяжкасці, што прыходзіцца перамагчы пры лемцы спрадвечнай прыватнацкай псіхалогіі сялянства. Цяжка разлучыцца селяніну са свайой кароўкай, канём. Старая селянка Гандрыне доўга плаксавым голасам разказвае загадку жыццягадоўчай фермы Ользе Ліпстынь пра норавы свайой рагулі. «Адхадзачы, Гандрыне ўраніла некалькі слязінак і доўга азіралася на вылікі хлэў, адкуль даносілася рыханне прывядзеных адусюль кароў».

Роды працоўных мас, як галоўнага героя рамана, відаць лепш за ўсе на выліках іх працы. Пры дапамозе Савецкай дзяржавы, пры скарыстанні магутнай тэхнікі селяне асудзілі і ператварылі ў высокаўраджайныя палі Змяінае балота, якое было стагоддзямі гадавалымся камаром і гадзюк. З'явіліся новыя машыны, вырошчваюцца такія культуры, як коксагалз, галініста пшаніца, чуміза, аб якіх латышскія селяне раней і не чулі.

Адлюстроўваючы мінулае латышкага народа, Ладзе звязваў яго з сучасным, паказваўшы на сутнасці ў аснову свайго твору народны рух латышскіх сялян за калгасы лад у вёсцы.

Калі асушкай Змяінага балота селяне ліквідавалі сховішча для камароў і гадзюк, то перабрай асноў жыцця яны ліквідавалі глебу і для дзвухіх гадзюк, лютых ворагаў працоўнага народа, якія, тэйком падслухоўваючы брахню «Голаса Амерыкі», выношвалі планы растаўраці капіталізма, звязалі свае надзеі з Уолстрэтам. Адрін за другім прывалваюцца шпінгым і імперсантамі, які націрае карочая рука народа, церпяць крах іх чорныя планы.

У раманае «Да новага берага» ярка праявіліся выдатныя якасці пісьменніка як вылікага мастака, знаўцы жыцця, майстра мастацкага слова. Гэта відаць ва ўсім творы, — як у яго высокай ідэянасці, так і ў выразнасці, акрэсленасці вобразаў, у тонкім псіхалагічным раскрывіцці героюў. Аўтар умеа знайсці такі малюнак, такую дэталю, якая гаворыць аб гэтым больш, чым калі-б аб ім даваліся перыі старонкі пераказу. Так, у мари Яны Лідума раскеліцы на лататкі ўсіх кулакоў адразу праяўляецца непасрэднасць пакуткаў героя. Такай дэталю, калі жонка мясніка Трэйна выстаўляе ў вокнах на паказ усім прахожым пышныя піражкі, аўтар трайна паказвае псіхалагію фанабрыста мэтаччовага гандыра. Антон Пацеліс, які ўсе жыццё марыў стаць багатым і на гэтай прычынне звёў у магілу тым жонкі, адчувае, як у яго душы адбываецца нейкі пералом. Разам з Лавісай, для якой ён не пашкадаваў трыны, што стала больш дзесяці год для яго самога, Антон нібы пахаваў у магілу і сваё зацятае жаданне супрацьпаставіць сябе новаму жыццю. Пасля Антон далучаецца да калектыва.

Заканчваецца рамана радаснай сцэнай узяджання дробных калгасаў у адзін буйны калгас «Сталінекі шлях». І калі старшыня калгаса расказвае прысутным аб будучым калгасае, усё думаюць: «Так будзе, так павінен быць — так хоча савецкі чалавек, які вырас у бурях і наваліцца, якога вучыла марыць і змагацца за ператваренне свайх мар у сапраўднасць само сумленне чалавецтва, сам сонечны геній чалавецтва — Іосіф Сталін».

Вакальны дуэт

Вераніка Лісеўская пачала спяваць у самадзейных гуртках. Яна наступіла ў Мінскае музычнае вучылішча, якое закончыла ў 1951 годзе, і была накіравана ў Бельдзяржэстраду.

У тым-жа 1951 годзе ў Бельдзяржэстраду была накіравана Вера Александровіч, якая скончыла Брэскае музычнае вучылішча. Зараз яны выступаюць вакальнымі дуэтам.

В. Лісеўская і В. Александровіч былі выліца для ўдзелу ў рэспубліканскім аглядае дасягненняў творчай моладзі. Яны прайшлі два туры і дапушчаны да трэцяга заключнага тура.

Здольным маладым вакалістам яшчэ прадстаіць выліка і ўпорная работа над павышэннем свайго майстэрства, але ўжо і сёння вакальным дуэтам карыстаецца ў слухоў заслужаным поспехам.

На здымку: В. Лісеўская і В. Александровіч.

Пісьмо ў рэдакцыю

Каму верыць?

У хрестаматыі на роднай літаратуры для 6-га класа чытаем: «Кузьма Чорны нарадзіўся 20 чэрвеня 1900 г.». У хрестаматыі для 7 класа: «Кузьма Чорны нарадзіўся 22 чэрвеня 1900 г.».

Раман К. Чорнага «Трэцяе пакаленне», сьвярджае хрестаматыя для 6 класа, напісаны ў 1934 годзе, а книга «Раманы і апавесці», якая выдана ў 1951 годзе, сьвярджае, што ў 1935 годзе.

Падручнік па беларускай літаратуры для 8-га класа называе час напісання п'есы Якуба Коласа «Вайна вайне» — 1927 год. Аўтарам падручніка па беларускай літаратуры для 10-га класа гэтая дата чамусьці не спадабалася, і яны называюць іншую — 1937 год.

Дык каму-ж, таварышы аўтары падручнікаў, верыць?

Міх. ЗАСТОЛЬСКІ, настаўнік Судзілаўскага СШ Калмавіцкага раёна Мар'іўскай вобласці.

Школьны хор

Мастацтва-эстэтычнаму выхаванню дзяцей, развіццю іх музычнага густу ў значнай ступені дапамагае правільная арганізаваная харавая работа ў школах. Удзел дзяцей у школьных харавых гуртках садейнічае, апрача таго, умацаванню дысцыпліны срод вучыц, прывучае іх да парадку і арганізаванасці.

У многіх школах Мінска ёсць харавыя гурткі, і колькасць іх узрасце. Традыцыйны агляд школьных харавых калектываў, які наладзіў мінскі Палац піянераў, паказаў у гэтым годзе рост адных калектываў і адставанне другіх. У некаторых школах харавая работа проста занябана.

Прычыну гэтай з'явы треба шукаць у прафесійнай непадрыхтаванасці асобных кіраўнікоў да такой адказнай і надзвычай сур'ёзнай справы, як вакальна-харовае выхаванне дзяцей. Даіцячы голас патрабуе вельмі беражлівага і любюўнага абыходжання. Наймельым абыходжаннем з ім можна нанесці непараўнальную шкоду. Толькі кіраўнікі, якія маюць спецыяльную вакальна-харавую адукацыю ці валодаюць неабходным прафесійным вопытам, змогуць забяспечыць правільнае выхаванне дзіцячых харавых калектываў.

Між тым, у радзе школ кіраўнікамі харавых гурткоў працуюць асобы, якія не толькі не маюць спецыяльнай музычнай адукацыі, але і не маюць яе наогул. Карыстаючыся даверліваасцю школьнага кіраўніцтва і бескантрольнасцю, яны ператвараюць высокародную справу мастацкага выхавання дзяцей у халтуру, а строга прафесійную работу — у дылетанцкую асыдацыю.

У такіх «кіраўнікоў» дзеці спяваюць разкім фарсіраваным гукам, у голасе адчуваецца перанашчванне. Дзеці часам нават не ўяўляюць, аб чым яны спяваюць, а ў рэпертуар уключаюцца вельмі складаныя п'есні, якія не адпавядаюць здольнасцям галасавога дыяпазона. Спяванне іншы раз падмяняецца манатоннай рэчытатываасцю.

Такое становішча наглядзецца ў 1-й школе (кіраўнік т. Крэмер), 24-й школе (кіраўнік т. Калер), 29-й школе (кіраўнік т. Музыкін), 31-й школе (кіраўнік т. Караневіч) і ў некаторых іншых.

Далей з гэтым мірыцца нельга. Такія кіраўнікі павіны быць неадкладна заменены кваліфікаванымі работнікамі. У Мінску няма недахопу ў такіх кадрах. Колькасць студэнтаў, якія навуваюцца на дыржорска-харавым факультэце Мінска-

га музычнага вучылішча і Бельдзяржансерваторыі, сумесна з выпускнікамі гэтых навуальных устаноў можа забяспечыць усю школу Мінска дастаткова падрыхтаванымі для гэтай работы кіраўнікамі харавых гурткоў.

Зместам харавой работы, стварэннем для заняткаў гурткоў нармальнага ўмоў павінны заняцца дырэктары школ і гарадскі аддзел народнай асветы.

Толькі поўнай аб'яваасцю да харавой работы кіраўніцтва многіх школ можа растлумачыць частыя зрывы заняткаў гурткоў і іншыя недахопы ў працы. Заняткі ў хоры патрабуюць увагі да дзяцей. Але аб якой увазе можна гаварыць, калі заняткі адбываюцца ў вестыбулі, як гэта мае, напрыклад, месца ў 20-й чыгуначнай школе.

Там-жа, дзе кіраўнікі гурткоў маюць адпаведную прафесійную падрыхтоўку, справа абстаецца добра, і агляд паказаў п'яніны вышкі іх работы.

Лепшыя вынікі дасягнуты ў 12-й школе (кіраўнік т. Папова) і 9-й школе (кіраўнік тав. Кандлер — студэнтка першага курса — Бельдзяржансерваторыі), у 20-й чыгуначнай школе (кіраўнік тав. Лукомскі — студэнт трэцяга курса Бельдзяржансерваторыі). Іх хоры гучалі стройна, напеўна і парадавалі слухоў агляду зместоўным мастацкім выкананнем. Асабліва радаснае ўражанне зрабіў упершыню прадстаўлены «хор малашоў» 12-й школы, які складаецца з 40 дзяўчынак 1-х і 3-х класаў.

На добрым прафесійным і мастацкім узроўні знаходзіцца калектывы 11-й і 34-й трактаразаводскіх школ (кіраўнік тав. Языкова). Лёгкага і натуральнага гуку ад дзяцей дамагліся кіраўнікі гурткоў 2-й і 28-й школ, студэнткі кансерваторыі Паліччук і Трубічэнка.

Вылікай заслугай выпускніцы Мінскага музвучылішча Дзітрывай з'яўляецца арганізацыя хора ў 33-й мужчынскай школе. На аглядае хор хлопчыкаў быў прадстаўлены ўпершыню і адначаным грама-таў.

Значным крокам уперад у некаторых школах треба лічыць спяванне без суправаджэння — з'ява, якой на мінулагадні аглядае не было.

На вопне лепшых харавых калектываў треба падцягаць адстаючыя, дамагаючыся агульнага ўздыму харавой культуры ў школах.

Ул. АЛОУНІКАЎ, кампазітар.

Новы кіначасопіс

Кінастудыя «Беларусьфільм» выпусціла чарговы кіначасопіс «Навіны дня» № 16. У кіначасопісе змешчаны сюжэты: «Спыніць зверствы амерыканскіх агрэсараў у Карзі», «Шчаслівыя дзеці», «Майстры беларускіх дыяноў», «На атэстат сталасці» і «Аўтамотагонкі».

У сюжэце «Спыніць зверствы амерыканскіх агрэсараў у Карзі» (аператар В. Цытрон) паказаны мітынгі рабочых Мінскага трактарнага заводу, калгаснікаў сельгасарцелей імя Калініна, імя Орджанкідзе, «Ударнік» Слуцкага раёна Бабруйскай

вобласці супраць нечуваных зверстваў амерыканскіх агрэсараў на карэйскай зямлі.

У сюжэце «Шчаслівыя дзеці» (аператар М. Бераў) расказана аб дзіцячым садзе Мінскага аўтазавада.

У сюжэце «Майстры беларускіх дыяноў» (аператар С. Фрыд) паказана работа Віцебскага дыянона-плошавага камбіната. Усесаюзным спаборніцтвам па аўтамотаспорце прывесчаны сюжэт «Аўтамотагонкі».

Новы кіначасопіс дэманструецца на кінаэкранах рэспублікі.

На шляху жыццёвай праўды

Антон Бялевіч наядуна крытыкавалі вельмі сурова. Паэта напярэджвалі ў неабходнасці рашуча адмовіцца ад старых атрыбутаў, якія стракацілі ў яго творчак аб нашым савецкім жыцці, робячы гэтыя творы пазбаўленымі характэрных адзнак сучаснасці. Колькі добрых вершаў і п'есаў А. Бялевіча павала мезаніна розных «адвечных сляянскіх матываў», якія нечакава гукалі срод натхнёных і сапраўдных паэтычных карцін пераможнага руху нашай краіны да камунізма! Колькі шчырых вершаў аб сацыялістычнай рэачінасці губіў ён памылковымі паражэннямі і дзіўнымі сьверджаннямі, накіхат таго, што «Беларусь наша мілая тчэцца. Тэа Алеся ў дванадзятца нітоў!»

Антон Бялевіч прыняў крытыку і даў на яе творчы адказ. У друку ён выступіў з нарысамі, напісанымі пад непасрэдным уражаннем ад пільнага і ўдзілава назірання над навагоднім жыццём, змяціўшы вершы на самыя надзённыя тэмы, у якіх адчуваецца высокая патрабавальнасць да свайой творчасці. Гэта сьведчыць аб тым, што большыцкая крытыка дапамагла паэту адвастрыць зброю літаратура.

Калі змяніцца з нізкай вершаванай Бялевіча «Лісты з Дуброўкі», надрукаваны ў чацвертай кнізе «Полдзень», адначасна шмат прыемнага. Часопіс даўно не знаёміў чытачоў з такой дэталнай паэмай нізкай вершаў, у якіх адчуваецца поўны казай іменна сённяшняга жыцця. Галоўная-ж становіцца якасць «Лістоў з Дуброўкі» ў тым, што яны — беспрэсчынны паказчы ідэянага і творчага росту паэта, у творак якога раней часамі праўда жыцця перамешвалася з літаратурнымі штапамі.

У новых вершах А. Бялевіч прадстае перад чытачом чужым, усхваляваным лірыкам, які добра ведае сучаснасць. «Лісты» Успрымаюцца лістамі, адраславанымі не толькі лірычому герою нізка ад яго

Б. БУР'ЯН

землякоў, але і ўсім нам, каму паэт як-бы дазволіў зазірнуць у яго асабістую карэспандэнцыю.

Зразумела чытачу п'эна рытарычнасць пралага нізка. У ім паэт расказвае аб сваіх земляках з далёкай Дуброўкі. Гэты верш з'яўляецца своеасабым паэтычным зачынам усёй нізка. Іму і належыць быць крыху патэтычнай прамовай, дэкларацыйным пачаткам. Нічога благага няма, калі радкі прагучаць урачыста, святочна, з п'энай долай рыторыкі:

... Гудок на працу кліча,
Спяшаецца народ!
Сядо сваім абліччам
Нагадае завод.

Падобнае паведамленне аб вёсцы, з жыхарамі якой мы сустракемся далей, бадай, проста непазбежна. Да таго-ж яно закупіваецца ўдалай вобразнасцю вершаванай мовы. Як добра, скажам, узяўцаца юнак жыццё ў тым, што «кніжкіца запылача па кўніне свайой, — заглушыць перадача, заглушаць баявой частушкаю дзяўчаты, застанавіць палёў».

Тое-ж самае можна сказаць і аб заключным лісце-эпілогу, з якім паэт звяртаецца да дубраўчан. Ён і тут абмяжоўваецца пералікам вынікаў працы гаражан, не раскрываючы ўнутранага свету майстроў індустрыяльнай Беларусі. Аднак мы не схільны дакарэца аўтара за гэта, бо ў эпілогу, мабыць, і патрабны дэкларацыйны верш. Мабыць ён, у якасці агульнага адказу паэта ўсім, хто змяшчаецца да яго з лістамі, і павінен быць такім, а не інакшым. Разам з прылітаннем землякам і суседзям лірычным герою — інжынеру з трактарнага

завода — пасылае ў родную Дуброўку трактар і паведамляе:

Ён толькі, толькі з цэху,
Прычота рук на ім.
Ад нас да вас паехаў,
Аршыне дарагім...

Завод у нас машыны,
А хлельны ў вас завод.

Ідзе самей адзінай
У камунізм народ.

Вядома, хацелася-б бліжэй, твар у твар, сустрацца з тымі, чыя пяшчота, ды нап'яўна і не толькі адна пяшчота, а і творчая няўрэмлівасць, прыкладзена да працы. Але паэт законна можа запярэчыць, што нізка вершаў прысвечана калгаснікам з Дуброўкі, а сустрача з людзьмі індустрыяльнай працы — наперад, матчыма ў «Адказах на лісты з Дуброўкі», якія напіша аўтар у будучым.

Калгаснікі-ж у вершах — нібы жылыя. Здаецца, мы нават знаёмы з імі. Хіба цяжка, напрыклад, уявіць сабе хлопца, які пасля заканчэння вышэйшай навукальнай установы спрабаваў схаватца ад цяжкасцей у цішы кабінетаў і адмаўляўся пачаць у вёсцы? Жартаўліва і ў той-жа час змястоўна разважае ён у сваім лісце («Ліст другі») аб... двух стыхіях. Адна з іх яўна заганяна — стыхія кабінетнага спакою для «спеца» з дыпломам. Ён захапіўся ён раней. Потым знайшоў другую — сапраўдную, яна нісе радасць самастойнай творчай працы.

Між дружных себейтаў цяпер,
Стыхіи тут мая.
Прыемна знаць — ты мне павер. —
Што я тут — гэта я...

Дарэка, наядуна «Літаратурная газета» апублікавала лісты спецыялістаў, якія пасія вучобы ў Маскве накіраваліся ў Сібір, на Камчатку, г. зн. у будучы «правіцель». Іх расказ аб свайм пшчасці працаваць на карысць Радзімы ў далёкім горадзе, у невядомыя вёскі амаць слова ў слова пераклікаецца з вершам А. Бялевіча, што ўвайшоў у нізку «Лісты з Дуброўкі», як «Ліст другі».

Лірычнай прывабнасцю і шчырасцю прыцягвае «Ліст трэці». Ён складзены калгасным «загадчыкам току». Такай прафесіі не ведала раней вёска. Не ведала яна і натхнёнасці радавога працаўніка, якой живе калгасны алектрык. Яго вітаюць добрым словам усё аднавіскоўцы. Сціплы чалавек, ён усё-ж ганарыцца гэтым:

— Здароў, электрык залаты!
Ну, што скажаш такому?
Правазі-б рукі — згодзен з тым:
Рукам быць можна залатым,
Не чалам — залатому...

Але чаму? Вядома ўсім, Дуброўцы ўсёй вядома — Кірую сілаю ракі,
Прыродаю кірую.

Вось такіх людзі, перадавалі

Беларуская класіка на сцэне Пінскага тэатра

Адзіна са старэйшых мастацкіх калектываў рэспублікі — Пінскі абласны драматычны тэатр імя Янкі Купалы ў гэтым годзе ўпершыню за перыяд свайго існавання выступае з творчай справаздачай перад гледачом Мінска.

У план гастрольнага тэатра ўключаны п'есы савецкіх драматургаў, а таксама творы рускіх і беларускіх класікаў.

Тэатр падрыхтаваў вечар беларускай класічнай камедыі, у які ўвайшлі «Паўлінка» Янкі Купалы і аднаактная п'еса В. Дуніна-Марцінкевіча «Пінская шляхта» — яркі сцэнічны твор, несапраўдна забыты, між іншым, нашымі тэатрамі. В. Дуніна-Марцінкевіч у сілу свайго класовага абмежаванасці не ішоў далей п'еснага асуджэння асобных сацыяльных жагалаў, ён з пазіцыі ліберальна-дэмакратычнага пісьменніка высмейваў тыя ці іншыя недахопы, лічыў, што добра само па сабе, рана ці позна, пераможа зло.

Светапогляд В. Дуніна-Марцінкевіча знайшоў сваё адлюстраванне і ў «Пінскай шляхце». Канфлікт п'есы пабудаваны на вяржых узамаяносінах двух прадстаўнікоў асяродка пінскай шляхты — Ціхана Пратасавіцкага (артыст В. Бялаў) і Івана Цюхая-Ліскага (артыст В. Сівіцкі). Поведам да вяржасці паслужыла зняважлівае для шляхціца слова «мужык», якое зляцела з вуснаў Цюхая-Ліскага па адрасу Пратасавіцкага. Калі-б не гэтыя слова — не адбылося-б сутычкі паміж Ціханам Пратасавіцкім і Цюхоем-Ліскавым, не ўзнікла-б бойка паміж шляхтай у фінале спектакля і Марыся і Грышка абвінавачаў-б без усялякіх перамоў.

В. Дуніна-Марцінкевіч лічыў, што невукаў, хабарнікаў, бюракратыў, якіх ён так ярка паказаў у «Пінскай шляхце», нараджае не сістэма класавых узамаяносінаў, а нейкія іншыя прычыны, якія тояцца ў недастатковым выхаванні людзей, у недасканаласці грамадскіх звычаяў.

Разам з тым, вялікае веланне жыцця, вострае вока мастака-рэаліста дазволілі В. Дуніна-Марцінкевічу паказаць у п'есе выкажэння яркіх фігур прадстаўнікоў парэскага чыноўніцкага апарата — Кручкова і Писюлькіна, а таксама зрабіць удалыя замалёўкі тыповых прадстаўнікоў ганаровай пінскай навакольнай шляхты.

Ажыццяўленне на сцэне гэтага класічнага твора ўяўляе сабой і пазнавальную вастроўнасць. Перад гледачом нібы раскрываюцца старонкі кнігі аб далёкім мінулым, аб часах свавольства і неўцывта, што калуні ў вечнасць.

Рэжысёр спектакля заслужанава артыст В. Пацехіна і артыстам — выканаўцам ролей у асноўным правільна ўдалося працягчы твор В. Дуніна-Марцінкевіча. У спектаклі ў асноўным правільна вырашаны сцэнічныя задачы, наводзіцца тых ці іншых дэючых асоб.

Аднак акторы часам губляюць паучыцельныя меры, пераігрываюць асобныя сцэны і не заўсёды дакладна даносяць тэкст п'есы.

Фінал спектакля атрымаўся некалькі буфанадным. У большасці выпадкаў напіравіла вырашаны і грыв. Многія перанакі «Пінскай шляхты» валадоўчы такімі насамі, што лядуюць з іх мог-бы пазайздрасці вядомы герой казкі «Залатыя ключы» — Бурціно.

Гэтых недахопаў лёгка пазбегнуць. Трэба толькі больш рэалістычна трактаваць асобныя сцэны і вобразы.

Больш дальнае ўражанне пакідае «Паўлінка». Яна і сцэнічна вырашана больш удала, чым «Пінская шляхта».

Сцэна са спектакля «Пінская шляхта». Фота І. Салавейчыка.

На першы погляд абодва гэтыя творы падобныя адзін на другі. Я. Купала і В. Дуніна-Марцінкевіч узялі за аснову адзін і той-жа сацыяльны фон — асяродковую шляхту. Падобства паміж «Паўлінкай» і «Пінскай шляхтай» можна прапачыць і ў самой драматычнай завязцы. У першым і другім выпадках на шляху да шчасця закаханых з'явілася «непераадольная» перашкода — бацькі, якія не жадаюць падаляць поглядаў сваіх дачок на выбар жаніхоў. Але ў гэты момант з'явіліся падобства. Розніца паміж імі — у сацыяльнай глыбіні канфлікту.

Станоўчым героем «Паўлінкі» Якім Сарока — прадстаўнік рэвалюцыйных сіл народа, чаго няма і не магло быць у «Пінскай шляхце». Якім Сарока (артыст П. Даўка) хоць і з'яўляецца на кароткі час толькі ў першым акце, але яго вобраз нябачна прысутнічае і дзейнічае да канца спектакля. Гэта добра адчувае гледач. І тры драматычныя сітуацыі, у якіх трапляюць Якім і Паўлінка (артыстка Т. Вольская), глыбока хваляюць гледача.

Такое ўспрыняцце спектакля абумоўлена перш за ўсё тым канфліктам, які ляжыць у аснове самой п'есы. Я. Купала востра высмейвае асяродковую шляхту. Крыніцкі, Пустарэвіч, Быкоўскі — вось тыя вобразы, якія падвергнуты ў камедыі Я. Купалы не столькі камедыянаму асмяяню, колькі сатырычнаму выкрыццю.

Між іншым, некаторыя крытыкі, адзначаючы гэты спектакль, напіравіла аргументуюць тэатр. У рэцэнзіі «Вечар беларускай камедыі», надрукаванай у беларускай газеце «Савецкая Радзіма» (ад 25 мая 1951 г.), Г. Шчарбатаў сцвярджае: «Станоўчымі героямі (падкрэслена

кае жыццё прыдумала ўсё добрае, прыгожае».

Крытыкі проста скажае ідэйны замысел Я. Купалы. Людзі, якія ненавідзелі ўсё рэвалюцыйнае і выдалі паліцый «забастоўшчыка» Якіма Сароку, не могуць быць «людзьмі з народа». Я. Купала не спачуваў і не мог спачуваць такім «людзьмі» і ніколі не атэсамляў іх з народам. Г. Шчарбатаў папракае тэатр і актораў, што яны быццам не зразумелі вобразы Крыніцкага і Пустарэвіча. Тэатр правільна зразумел і гэтыя вобразы і п'есу ў цэлым. Артысты, якія выконваюць ролі Крыніцкага (артыст А. Гваздзю), Альжбеты (артыстка Н. Гамуліна), Пустарэвіча (артыст Н. Цурбакоў) і Агаты (артыстка О. Несцярковіч), паказалі сваё правільнае разуменне гэтых вобразаў.

Але іх, як і ўсё творчы калектывы спектакля, можна папракнуць за другое. Акторы часта «іграюць на публіку», танцавальныя нумары не ўлічваюцца арганічна ў канву ўсяго спектакля, а выгладзіць дывертэмантам. Не ва ўсіх выканаўцаў чоткая і чыстая дыкцыя. Ёсць няправільныя вымаўленні асобных слоў і сказаў. Значная частка аўтарскага тэксту не даносяцца да гледача. Тут, між іншым, ёсць дола віны і пастаноўшчыка спектакля В. Пацехіна. Справа ў тым, што рад мізансцен у спектаклі вырашаны няправільна. Гэта аказінаецца ў сваю чаргу прывяла да таго, што многія дыялогі вядучыя актарамі ў глыбіні сцэны. Слова актараў тэатру паглынаюцца вялікай прасторай сцэны.

Тут пастаноўшчыку трэба было-б звярнуць больш увагі на чоткасць ансамбля, вырашэнне асобных мізансцен з тым разлікам, каб гэты, у цэлым добры спектакль, застаўся ў рэпертуары тэатра на доўгі час.

Г. ТАРАСЕВІЧ.

Перад гастролімі ў Мінску

З 16 чэрвеня Гродзенскі абласны драматычны тэатр пачынае свае гастролі ў Мінску. Гастролі ў Мінску — наша творчая справаздача ў сталіцы. Тэатр правёў сур'ёзную праверку творчых станаў і афармлення спектакляў, якія прызначаны для паказу ў Мінску. Некалькі разоў на мастацкім савета тэатра абмяркоўваліся рэпертуар, размеркаванне ролей і г. д.

Тэатр паказа мінчанам спектаклі: «Васа Жалызнова», «Свецці ды не грэе», «Пад залатым арлом», «Гэтых дзён не змоўкне слава», «Выселеце з пасагам», «Жаніцца», «Здрада і каханне» і «Аленька вясельца».

Другі раз мы прыязджаем у Мінск пасля вайны.

З часу свайго першага прыезду ў 1947 годзе тэатр несумненна вырас. Але мы не супаковаемся. Для далейшага творчага росту мы хочам адчуць таварыскі «локаць дапамогі» з боку сваіх старэйшых таварышоў па тэатру — актораў і рэжысёраў рэспубліканскіх тэатраў, з боку грамадскай сталіцы.

І. ПАРАМОНАУ, галоўны рэжысёр тэатра.

Святыя песні ў Суражы

Набліжэцца 8-я гадавіна для вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Разам з усім працоўным народам гэтую знамянальную дату рыхтуюцца адзначыць і калектывы мастацкай самадзейнасці.

У Віцебску намячана правядзенне абласнога свята песні.

Абласному сваяту папярэднічаюць свята ў кожным раёне вобласці.

8-га чэрвеня прайшоў свята песні ў Суражскім раёне. У двух кіламетрах ад раёнага цэнтру ў малюўчэй мясцовасці была падрыхтавана пляцоўка для выступлення зводнага хора. Лозунгі і плакаты, партызны кіраўнікоў партыі і ўрада, весняныя кветкі ўпрыгожвалі месца святавання, куды на машынах і конях з'язджаліся калгаснікі для ўдзелу ў свяце.

Зводны хор у колькасці 425 чалавек выканаў «Песню аб Сталіне» — Палонскага, «Будзе мір» — Лукаса, «Мы — беларусы» — Сакалоўскага, «Любы зоры заласціць» — Галавіцкава і рад іншых песень.

З асобнымі праграмамі выступілі калектывы сямі сельскіх саветаў раёна, якія выканалі харавыя, музычныя, танцавальныя нумары.

Л. КЛЕЦКО.

Многаактныя п'есы на самадзейнай сцэне

У Брэсцкай вобласці налічваецца 500 калектываў мастацкай самадзейнасці, у якіх прымаюць удзел больш шасці тысяч чалавек.

Штогод калектывы самадзейнасці вобласці даюць сотні канцэртаў і абслугоўваюць дзесяткі тысяч працоўных.

Праводзімыя раённыя і абласныя агляды паказалі творчы рост калектываў і іх удзельнасць.

Драматычныя калектывы ад малых форм (спектаў, мінітур, аднаактных п'ес) перайшлі да пастаноўкі многаактных п'ес савецкіх драматургаў і рускіх класікаў.

Цікавыя і актуальныя п'есы калектывы ўключылі ў рэпертуарныя планы бягучага года. Многія з іх ужо ажыццёлены, над многімі калектывы працуюць цяпер.

Драматычны калектывы Антонаўскага раёнага Дома культуры да веснавой пасейнай кампаніі падрыхтаваў спектакль «Выселеце з пасагам» Дзянчанова. У парадку абмену вопытам работы спектакль быў паказаны ў суседнім раёне, а таксама калгаснікам свайго раёна.

Драматычны калектывы клуба чыгуначнікаў працуюць над спектаклем «Разлом» — Ляўрэнтава. Прэм'ера рыхтуецца да Дня чыгуначніка.

Драматычны калектывы клуба Аблмногопрамыслова да першамайскага свята падрыхтаваў п'есу К. Крапівы «Плююць жаваранкі».

П'есу Астроўскага «Позняе каханне» падрыхтаваў драматычны калектывы Пескаўскага спіртзавода Бярозаўскага раёна.

Драматычны калектывы Ліхасельскай хаты-чытальні падрыхтаваў спектакль «Канстанцін Заслонаў». Драматычны калектывы Камянецкага раёнага Дома культуры паказваў працоўным раёна п'есу «Жаніцца». Зараз ён працуе над спектаклем «Плююць жаваранкі». Гэты спектакль калектывы паказа ў парадку абмену вопытам работы ў суседніх раёнах: Высокаўскім, Кобрынскім, Жабінкаўскім.

Работа над вялікімі драматычнымі творами садзейнічае творчаму росту калектываў.

В. ВОЛКАУ.

Літаратурны вечар

Віцебская абласная бібліятэка імя В. І. Леніна наладзіла літаратурна-мастацкі вечар, прысвечаны 66-годдзю да дня смерці вялікага рускага драматурга А. Н. Астроўскага, якое споўнілася сёння.

Даклад аб жыцці і творчасці А. Н. Астроўскага зрабіла старшы бібліятэкар тав. Кулікоўская.

Артысты дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Ленінаўскага камсомола Беларускага Астроўскага, Чкалова, Курдэна і Андрэяў выканалі сцэны з 4-га акта камедыі А. Н. Астроўскага «Прыбытковыя месца».

П. БАРАНОЎСКІ.

Наш календар І. А. ГАНЧАРОЎ

18 чэрвеня спаўняецца 140 год з дня нараджэння выдатнага рускага пісьменніка Івана Аляксандравіча Ганчарова.

Свой творчы шлях І. А. Ганчароў пачаў у змрочную эпоху нікалаўскай рэакцыі, у гады ўзмацнення прыгоннага ўціску і жорсткай рэакцыі. В. Г. Белінскі, характарызуючы сацыяльна-палітычныя ўмовы тагачаснай Расіі, пісаў, што краіна «спрад-стаўляе сабою жахлівае відоўшча», дзе «людзі гандлююць людзьмі, не маючы на гэта і таго апраўдання, якім хлусліва карыстаюцца амерыканскія плантатары, свярджваючы, што негр не чалавек», дзе «німа не толькі ніякіх гарантыяў для асобы, чэсці і ўласнасці, але няма нават і палітычнага парадку, а ёсць толькі велізарная карпарацыя розных службовых алодзёў і рабаўнікоў». У тую эпоху ўсе грамадскія пытанні зводзіліся да барацьбы з прыгонным правам. Велізарную ролю ў гэтай барацьбе адігрывала перадавая руская літаратура на чале з вялікім крытыкам В. Г. Белінскім.

У 1844 годзе І. А. Ганчароў пачаў працу над раманам «Звычайная гісторыя», які быў апублікаваны ў часопісе «Современник».

У рамане ўпершыню ў рускай літаратуры была намалявана шырокая карціна адуева пісьменніка паказваў крах патрыярхальнага жыцця памешчыкаў ва ўмовах росту новых буржуазна-капіталістычных адносін. Сваім раманам І. А. Ганчароў далучыўся да натуральнай школы ў рускай літаратуры.

У 1849 годзе пісьменнік апублікаваў урывак з другога свайго рамана — «Абломаў». Аднак часова ён павінен быў спыніць працу над новым творам у сувязі з падрыхтоўкай да кругасветнага падарожжа на фрэгата «Палада». На працягу двух год, плаваючы на гэтым караблі, І. А. Ганчароў вёў запісы, якія затым склалі два тамы нарысаў пад агульнай назвай «Фрэгат «Палада»». У сваіх нарысах пісьменнік глеўна выкрываў англійскі і амерыканскі імперыялізм, які ў той час пранікаў у жыццё народаў Поўдня і Усходу. Рускі пісьменнік з гневам і абурэннем раскажваў пра амерыканскі эксплуатацыйны, які прыплыў на чужыя землі, «з баважнінамі і шарсцянымі тканінамі, ружамі і гарматамі і другімі прыладамі наваейшай цывілізацыі», каб заваяваць народы калоніі.

Вярнуўшыся на радзіму, І. А. Ганчароў узяўся працаваць над «Абломаў». Гэтым творы пісьменніка адала таленту — вялікае майстэрства і глыбіню думкі. Раман з'явіўся вынікам імкнення перадавага рускага грамадства, якое пратэставала супраць адсталасці жыцця пад прыгнётам прыгоннасці. «Скажыце Ганчарову, што я ў захапленні ад «Абломава», — пісаў Л. Н. Талстой, прачытаўшы раман. Дабра-любаў выступіў з вядомым артыкулам «Што такое абломаўшчына», у якім рас-

крыў велізарнае грамадска-палітычнае значэнне рамана, паказаў яго выкрывальную сілу. Валікі крытык пісаў у сваім артыкуле: «Гісторыя аб тым, як ляжыць і спіць дабрак — лявіць Абломаў і «дні дружба, ні каханне не могуць абудзіць і падняць яго, — не бог ведае, якая важная гісторыя. Але ў ёй адлюстравалася рускае жыццё, у ёй паўстае перад намі жывы сучасны тып, адкаваны з бяспрытнай строгасцю і правільнасцю, у ёй выявіліся новыя слова нашга грамадскага развіцця, сказанае ясна і цвёрда, без адчаю і без дзіўных надзеяў, але з поўным разуменнем ісціны. Слова гэтыя абломаўшчына, яно служыць ключом да разгадкі многіх з'яў рускага жыцця».

У рамане «Абломаў», які быў надрукаваны ў 1869 годзе ў часопісе «Вестник Европы», І. А. Ганчароў паказаў жыццё рускай дарэформеннай правініцы. Аднак, крытыкуючы дваранска-ліберальную інтэлігенцыю 40-х гадоў і выкрываючы ў ёй рысы абломаўшчыны, пісьменнік разам з тым напіравіла паказаў дэмакратычна настроеную моладзь 60-х гадоў, якая справядліва ўбачыла ў вобразе Волахава скажэнне ідэй Чэрнышэўскага і Дабралюбава. Чытачы «Абломава», крытычна ўспрымаючы ідэйны пазіцыі Ганчарова і не прымаючы вобраз Волахава, палюбілі светлы вобраз рускай дзевушчы Веры, якая імкнулася да новага жыцця.

І. А. Ганчароў з'яўляецца таксама аўтарам літаратурна-крытычных артыкулаў. Шырокую вядомасць атрымаў яго крытычны эюд «Міліон терзаў», у якім дадзены глыбокі аналіз выдатнай камедыі Грыбасдава «Гора ад розуму».

Творчасць І. А. Ганчарова адіграла вялікую ролю ў гісторыі развіцця рускай літаратуры XIX стагоддзя, у развіцці крытычнага рэалізму, у стварэнні рускага рэалістычнага рамана. У яго раманах адлюстравана цэлая паласа жыцця сярэдніх мінулага стагоддзя. Многія з нарысаў «Фрэгата «Палада» дапамагаюць і сёння выкрываць англа-амерыканскі імперыялізм, які імкнецца заваяваць свабодналюбівых народы, ператварыць народы калоніяльных краін у сваіх рабоў.

І. А. Ганчароў вядомы ў гісторыі рускай літаратуры як выдатны пісьменнік-рэаліст. «Рэалізм, — пісаў ён, — ёсць адна з капітальных асноў мастацтва». Паводле яго вызначэння, літаратура павінна прайздзіва паказваць рэальнасць праз вобразы людзей, павінна імкнуцца да асветлення «ўсіх глыбін жыцця», падтрымліваць усё перадавое ў ім і выносіць прысуд аджыўшаму і старому.

З вялікай патрабавальнасцю ставіўся выдатны пісьменнік да мастацкага слова. М. І. Калінін заклікаў савецкіх пісьменнікаў вучыцца ў І. А. Ганчарова «форме рускай мовы» і ўказваў, што «крыніца мовы — гэта Пушкін, Гоголь, Ганчароў, Горкі і другія нашы класікі».

Б. ГЛАВАЦКІ.

З ЗАМЕЖНАЙ ПОШТЫ

Амерлокі

Што такое амерлокі?

Ні ў адным французскім літаратурным выданні гэтыя гэтага слова. У літаратурным перакладзе яно азначае «горкія лакі». Так празвалі амерыканскіх акупантаў сяляне заходніх правініц Францыі.

П'еса Жан П'ера Шаброля «Амерлокі» паказвае самавольства амерыканскіх акупантаў у французскай правініцы. У аснову яе пакладзены сапраўдны факт будаўніцтва ваеннага аб'екта на месцы адной горнай вёскі. Перасяленцы апынуліся ў вельмі цяжкім становішчы. Амерыканскія ўлады не аказалі ім ніякай дапамогі. У п'есе паказваецца і асабіста трагедыя маладога сяляніна Жака, нявеста якога спадабалася амерыканскаму афіцэру. Механік Серж аступіўся за свайго сябра Жака. Серж забіваючы амерыканца, як выпадковае здарэнне. Трэба сказаць, што ў сапраўднасці было няма такіх ніякіх выпадковых забойстваў асоб, якія не дагэдзілі чым-небудзь амерыканскіх акупантаў.

І вось п'еса Жан П'ера Шаброля забаронена прэфектам парызскай паліцыі. І не згодна сучасных законаў, а па падставе закона, выдадзенага яшчэ ў дні буржуазнай рэвалюцыі XVIII стагоддзя.

Навошта-ж спатрыбілася турбаваць такія старадаўнія юрыдычныя фэліцытаты? Аказваецца, у дэкрэтах часоў французскай рэвалюцыі прэфект адшукаў на гэты выпадак неабходную пастанову.

Але прэфект, нягледзячы на сваю прад-

бачлівасць, усё-ж праціўся. Малады вандруўны тэатральны калектыв, які носіць назву «Надзея», усё-ж паставіў п'есу Шаброля. З гэтым спектаклем, выско ацэненым газетай «Юманітэ», пазнаёмілася рабочыя ўскраіны Парыжа і правініцыяльных гарадоў цэнтральнай Францыі. Як іранічна заўважае газета «Ту ле зар», улады ў гэтых месцах, відаць, недастаткова азнаёміліся з заканадаўствам XVIII стагоддзя.

Карэспандант газеты «Ту ле зар», які прысутнічаў на спектаклі «Амерлокі» ў горадзе Орлеане, гаворыць, што сцэна пахавання Серж зроблена вельмі моцна і пакідае вялікае ўражанне. «У зале раздаваўся плач. Публіка ўскокала за месц, раздаваліся прагненні, сціскаліся кулакі. Французскі гледач ужо даўно не бачыў спектакля, поўнага такой суровай жыццёвай праўды».

Дэлегаты кангрэса маладых рэспубліканцаў Францыі спецыяльна выязджала з Парыжа на прадстаўленне «Амерлокаў» у адзін з правініцыяльных гарадоў.

Аб спектаклі «Амерлокі» ведае ўся краіна. Слова «амерлокі» ўвайшло ў быт. Так называе цяпер амерыканскіх акупантаў нават парызскія абывателі.

Праўдзены Саюз савецкіх пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне паэту АСТРЭЙКУ Аматаю Патрыічу з прычыны смерці яго бацькі.

Галоўны рэдактар Васіль ВІТКА.
Рэдакцыйная налегія: Заір АЗУР, Уладзімір АЛОУНКАУ, Аляксей БАЧЫЛА (намеснік галоўнага рэдактара), Васіль БУРНОСАУ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Ірына ЖДАНОВІЧ, Павел КАВАЛЕУ, Аляксей КУЛАКОУСКІ, Пімен ПАНЧАНКА.

Мяснічкі кнігі на Магілёўшчыне

У часе мяснічкі кнігі ў Магілёўскай вобласці праводзіцца вялікая работа па прапагандзе літаратуры, прасоўваючы яе ў шырокі масы працоўных. Асабліва ўвага надаецца распаўсюду кніжнага гандлю ў сельскай мясцовасці з тым, каб давесці кнігу да самых аддаленых населеных пунктаў. На працягу мясяца па ўсёму будзе завезена вялікая колькасць кніг. У дзесяці ўзбуйненых калгасах адкрываюцца новыя кніжныя кіёскі. Спецыяльна арганізаваны перасоўны кніжны магазін абездуаць калгасы Магілёўскага, Круцінскага, Бялыніцкага раёнаў.

Створана 50 новых кнігагандлёвых кропак па прадпрыемствах, на калгасных рынках, у кінатэатрах горада Магілёва. Вялікі кніжны базары арганізуюцца ў Магілёве і буйнейшых раённых цэнтрах вобласці: Мясціслаўзі, Крычаве, Горках, Каімавічах.

У Магілёве мяркуецца правесці вечар савецкай кнігі. Вечары кнігі будуць таксама праведзены ў Быхаве і Крычаве.

Сімаі Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, сельскай інтэлігенцыі, бібліятэрных работнікаў па прадпрыемствах, ва ўстановах, калгасах і МТС праводзіцца лекцыі і гутаркі аб савецкай літаратуры і творах лаўратаў Сталінскай прэміі. У бібліятэках, клубах, дотах-чытальнях наладжваюцца кніжныя выстаўкі, літаратурныя вечары, канферэнцыі чытачоў.

Цэнтральны кніжны магазін Белкітагандлю ў г. Магілёве ўжамалектаваў 250 індывідуальных бібліятэчак для рабочых розных спецыяльнасцей, калгаснікаў, механізатараў, аграномаў, старшын калгасаў і сельсаветаў. У магазіне вышашаны рэкамендацыйныя спісы літаратуры на розных галінах ведаў, арганізаван стая папярэдніх заказаў на кнігі.

І. ТАРАСАУ.
(Наш кар.)

Да агляду творчасці рабочых самадзейных мастакоў

Пачаўся агляд творчасці самадзейных мастакоў — рабочых і служачых.

Для кіраўніцтва падрыхтоўкай і правядзеннем агляду створана рэспубліканская камісія.

У склад рэспубліканскай камісіі ўвайшлі — старшыня Саюза савецкіх мастакоў БССР А. Бембель, народны мастак БССР І. Ахрэмчык, сакратар ЦК ЛКСМБ В. Позняк, начальнік адзела клубных устаноў Камітэта па справах культуры асветных устаноў пры Савецкім Міністраў БССР І. Саснін і другія.

Гэтымі днямі адбылося паседжанне